Børn og unges læseglæde

En forundersøgelse af arbejdet med børn og unges læseglæde og læsekultur med særligt fokus på samarbejde mellem folkebiblioteker og skolernes pædagogiske læringscentre

National indsats for børn og unges **læseglæde**

Indholdsfortegnelse

Indledning ... **3**
Læsevejledning ... 4

Faglige og strategiske anbefalinger ... **6**

Samarbejde mellem skoler og folkebiblioteker ... **10**
Tid, sted og fortælling ... 12
Personer og fagligheder ... 14
Ressourcer og materialesamlinger ... 15
Organisering og kommunikation ... 16
Ledelse og forvaltning ... 17

Folkebibliotekerne ... **20**
Formål, rammer og opgaver ... 20
Fortolkning, forvaltning og understøttelse af folkebibliotekerne ... 20
Forskning i bibliotekets rolle og betydning ... 24

Det pædagogiske læringscenter ... **31**
Formål, rammer og opgaver ... 31
Fortolkning og forvaltning af PLC ... 32
Forskning i skolebibliotekets rolle og betydning ... 34

Erfaringer fra praksis ... **40**
Intro ... 40
Samarbejdet set fra et PLC-perspektiv ... 40
Samarbejdet set fra folkebibliotekernes perspektiv ... 45

Case 1: Vi har en fælles opgave! ... **55**
Case 2: Kombi-bibliotek og fælles PLC-koordinator ... **59**
Case 3: Vi samarbejder om et reelt behov! ... **64**
Case 4: Vi skal se hinanden som ressourcer, ikke konkurrenter! ... **69**

Glæde ved læsning og litteratur ... **75**
Et udvidet sprog om læsning og læseglæde ... 75
Læselyst ... 77
Læsemotivation ... 78
Litteraturengagement ... 80
Litteraturinteresse ... 81
Læsningens drivkræfter – en samarbejdsmodel ... 83

Noter ... **86**

Indledning

Denne forundersøgelse indsamler og analyserer viden, der kan danne grundlag for indsatserne i projektet *Børn og unges læseglæde: Et styrket samarbejde mellem folkeskolens pædagogiske læringscentre og folkebibliotekerne.* Den aktuelle anledning til projektet er de seneste års nationale og internationale undersøgelser, der viser, at såvel børn og unges læseglæde som deres læsefærdigheder er kritisk faldende. Danske børn har aldrig været dårligere til at læse, i de femten år den internationale PIRLS-undersøgelse har være gennemført i Danmark. Desuden er det kun hver syvende elev i 4. klasse, der rigtig godt kan lide at læse, og læselysten falder signifikant med alderen.[i]

Formålet med projektet er at sætte fokus på, hvordan et styrket samarbejdet mellem skole- og folkebiblioteker kan imødegå denne læsekrise. En forudsætning for samarbejdet er blandt andet indsigt i og forståelse for børns læsekultur og medievaner. De ændrer sig i disse år som en del af den digitale udvikling, men også som udtryk for de forståelser, vi har af identitet, af fællesskaber, af barnet og af forholdet mellem børn og voksne netop nu. En læseoplevelse kan i dag være lyd, billeder og skrift i forskellige kombinationer. Den kan også bestå i aktiviteter, hvor læserne selv er aktive medskabere af fortællinger, eller kreative produkter med afsæt i fiktive universer. De forskellige muligheder har stor betydning for læseoplevelsen, og for de handlemuligheder eller roller både børn og voksne kan indtage i forbindelse med selve læseakten og formidlingen af litteratur til børn og unge.

Et styrket samarbejde er derfor stillet over for de pædagogiske dilemmaer, der er forbundet med at ville balancere mellem at imødekomme, inspirere, vejlede, formidle og undervise. Som voksne med et pædagogisk ansvar for børn og unges læsning ønsker vi i høj grad at respektere og imødekomme deres egne valg og interesser, og vi er samtidig optagede af at åbne deres horisonter, guide dem og give dem indblik i de muligheder, som findes både i litteraturen, i forskellige typer af medier og i livet generelt. For at kunne begge dele er det nødvendigt at samarbejde på et solidt, opdateret vidensgrundlag og inden for stabile økonomiske og organisatoriske rammer.

Fagligt er det centralt at have indblik i børns læse- og medievaner og bruge denne indsigt i kombination med de respektive fagligheder, når man formidler litteratur og tilrettelægger litteraturoplevelser for børn og unge. Ledelsesmæssigt kræver det strategi, prioritering og et reflekteret forhold til, hvilken model for samarbejde der kendetegner rammer, ressourcer og organisering i ens kommune.

25 % af eleverne i 5. og 6. klasse besøger eReolen GO! mindst flere gange månedligt. Det er henholdsvis 19 og 14 % i 7. og 8. klasse.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Læsevejledning

Forundersøgelsen er bygget op, så den indledes med syv faglige og strategiske anbefalinger, der henvender sig direkte til praktikere, skole- og biblioteksledelse. Præmissen for anbefalingerne er, at begge parter, skoler og folkebiblioteker, både ønsker og har mulighed for at prioritere et samarbejde. Da rammerne for at samarbejde er forskellige i kommunerne, bør de syv anbefalinger fortolkes i lyset heraf.

Anbefalingerne efterfølges af en samlet analyse af forskning, cases, interviews med mere, som tilsammen udgør den forundersøgelse, der ligger forud for selve indsatsen. Analysen rummer et oversigtsskema for samarbejdsmodeller, som kan bruges til at diskutere og kortlægge de individuelle og konkrete samarbejder i indsatsen. Efter den samlede analyse følger analyser af henholdsvis folkebibliotekerne og de pædagogiske læringscentres mål, rammer og ressourcer. De bliver underbygget af en gennemgang af relevant forskning inde for de respektive områder. Analysen af samarbejdet er relevant for alle grundskoler, også friskoler med PLC'er, men da forundersøgelsen skal bruges som grundlag for kommunale samarbejder, henviser vi primært til folkeskoler.

I forlængelse heraf følger forskellige praktikerperspektiver i form af interviews og cases, hvor henholdsvis PLC-medarbejdere og folkebibliotekarer formidler deres erfaringer, tanker og håb for fremtidige samarbejder. Praktikerperspektiverne efterfølges af et afsluttende afsnit om læsningens drivkræfter, der omfatter forskellige typer af læsning og tilgange til læsning. Kapitlet udfolder en model for de forskellige drivkræfter og lægger op til, at deltagerne diskuterer og kortlægger, hvilke typer af læsning man allerede understøtter, og hvilke man kunne tænke sig at styrke, både sammen og hver for sig.

Flere drenge end piger foretrækker faglitteratur. Det gælder på tværs af 5.–8. klassetrin.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Faglige og strategiske anbefalinger

1. Skab en fælles fortælling

Fortællinger forbinder os med og forpligter os på hinanden. På tværs af forskellige formål, mål og rammer er det afgørende for et godt samarbejde, at der bliver skabt en fælles fortælling. Det gælder på det ledelsesmæssige og strategiske plan i form af fælles handle- og udviklingsplaner for læsefremme og formidling af litteratur til børn og unge. Det gælder også på det praktiske plan, hvor skoler og biblioteker sammen skal gøre en inspirerende og genkendelig fortælling konkret og nærværende i kraft af tiltag, der afspejler en prioritering af læsning på tværs af institutioner. På alle niveauer skal man opleve, at der er fælles mål og en tydelig værdsættelse af læsning som en betydningsfuld aktivitet. En fælles fortælling skaber ejerskab og tilhørsforhold for alle involverede parter. Især hvis strategier, der vedtages i fællesskab, formår at inddrage parterne på alle niveauer fra ledelse over praktikere til børn og unge selv.

2. Invester i en stabil og langsigtet organisering

Organisering af samarbejdet er afgørende på alle niveauer. Veldefinerede rammer og faste mødestrukturer er en forudsætning for kontinuitet i tiltag og god dialog om ny- og videreudvikling af fælles aktiviteter. Først og fremmest kræver det, at der er ledelsesmæssig opbakning til samarbejde om styrkelse af børns glæde ved læsning og litteratur. Når ledelser afsætter tid og ressourcer til personalet, er der noget at arbejde med. Derudover handler det om at lægge en fælles plan for, hvem der tager initiativ, hvor og hvordan man vil mødes, og hvordan man bedst kan kommunikere og videndele. Det er også væsentligt, at dialog og møder sker på flere niveauer, så det ikke kun er praktikerne selv, der mødes, men også skole- og biblioteksledelser samt forvaltningschefer, der bliver involveret og tager ejerskab.

3. Reflektér over jeres model for samarbejde om læsning

En væsentlig forudsætning for et godt samarbejde er, at der er en fælles forståelse af, hvad der kendetegner samarbejdet, og at det er afstemt med de faktiske rammer og vilkår. Derfor anbefaler vi, at man nøje overvejer og drøfter de bærende principper i samarbejdet. Man kan for eksempel skelne mellem, om samarbejdet primært beror på personlige relationer og tiltag (personmodellen), at den ene part udarbejder tilbud til den anden part (tilbudsmodellen), eller på et ligeværdigt, institutionelt forpligtede samarbejde (samskabelsesmodellen). Der er flere modeller i spil i de forskellige kommunale samarbejder, og der er ikke én model, der er den optimale for alle.

Den model, man arbejder ud fra i en kommune, skal bygge på en fælles forståelse og inddragelse af relevante parter, da det skaber det bedste grundlag for ejerskab, men også for at modellen kommer til at stemme overens med de aktuelle rammebetingelser, muligheder og udfordringer, der kendetegner det specifikke samarbejde i en kommune.

4. Samarbejd om at udvikle alsidige materialesamlinger

Tilgængelighed og adgang til en opdateret alsidig materialesamling er altafgørede, hvis vi vil styrke børn og unges læseglæde. Der er desværre tydelige tegn på, at adgang til især fysiske materialer er stærkt reducerede. Vores anbefaling til både skoler og folkebiblioteker er, at ledelsen er med til at granske og drøfte, hvordan de eksisterende materialesamlinger er prioriteret, og hvad der skal til for at udvikle dem med henblik at fremme børn og unges glæde ved læsning og litteratur. Der er mange forskellige drivkræfter i spil i børn og unges læseudvikling. Derfor er det oplagt at samarbejde om materialesamlinger, så de samlet set tilbyder et bredt og alsidigt repertoire af materialer til såvel fritidslæsning som læsning i alle fag. Kan der vedtages strategier, der sikrer et minimum af materialer? Hvordan spiller de sammen med andre tilgængelige materialer, for eksempel på det nærmeste Center for Undervisningsmidler (CFU)? Kan de forskellige afdelinger og samlinger supplere hinanden materialemæssigt, økonomisk og strategisk, og hvilke formidlingstiltag og praktiske foranstaltninger skal der til, for at materialerne bliver bedst muligt tilgængelige?

5. Bring flere fagligheder i spil

En kritisk faktor for et velfungerende samarbejde er, at man kender hinandens fagligheder og har blik for, hvordan de kan supplere og udvikle hinanden. Der er stor variation imellem de forskellige skoler og folkebiblioteker. Det gælder både erfaringer med at samarbejde, styre projekter, evaluere og udvikle materialesamlinger og i forhold til, hvilke vejledningsfunktioner og faglige specialeringer man har tilknyttet. Alt sammen har det betydning for de pædagogiske perspektiver, man anlægger på rum, rammer og materialer, og hvordan de kan berige hinanden. Derfor er det nødvendigt at gøre sig klart, hvilke fagligheder man bringer i spil, og hvordan man rammesætter samarbejdet. Det bør bygge på gensidig indsigt, forståelse og respekt, så man undgår blinde vinkler og misforståelser om, hvem der skal eller kan påtage sig hvilke opgaver. Lederne spiller her en central rolle. De bør både have indblik i de forskellige fagligheder, overblik over organisatoriske sammenhænge og udblik til de mulige konsekvenser af at samarbejde på tværs af institutioner, forvaltninger og politiske udvalg.

6. Skab grundlag for en god kommunikation

Den gode kommunikation mellem parterne kan være vanskelig af både praktiske og politiske grunde, men den er samtidig helt afgørende for et produktivt samarbejde. Skoler og folkebiblioteker har forskellige formål, opgaver og måder at organisere deres arbejde på.

Flere lånte bøger på PLC i 2017 end i 2021.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Derfor kræver et frugtbart samarbejde god og tydelig kommunikation på flere niveauer. Helt praktisk handler det om at få skabt en brugbar kommunikationskanal og en løbende dialog, der sikrer, at informationerne når frem, og at alle parter oplever kommunikationen som meningsfuld. Det handler også om at få skabt en kultur sammen, hvor en konstruktiv dialog er i centrum. Vores anbefaling er derfor, at man følger dialogiske principper, der lægger vægt på en undersøgende samtale. I stedet for at lade sig styre af et ønske om at give hinanden ret (konsensussøgende) eller positionere sig som modsætninger (konfliktsøgende), er vejen frem at udveksle erfaringer og gå undersøgende til værks for at blive klogere på de problemstillinger, man forsøger at løse sammen. Den gode kommunikation skal udfolde sig på flere niveauer, så både ledere og medarbejdere mødes. Vi anbefaler derfor også, at ledelsen på både skoler og folkebiblioteker skaber de nødvendige forudsætninger for dialog ved at afsætte tid til møder, prioritere videndeling og gøre det muligt at planlægge og samarbejde.

7. Anvend et udvidet læsebegreb

Vi ønsker at arbejde med læsning som en alsidig og mangefacetteret aktivitet, hvor forskellige drivkræfter som lyst, motivation, engagement og interesse får plads. Børn og unges skal tilbydes mange muligheder, når det handler om læsning. De skal tilbydes rum og kontekster, som både lægger op til ro og fordybelse og til fællesskab og kreativitet, hvor aktiv handlen og samskabelse er i fokus. Vores anbefaling er derfor, at man sammen og med afsæt i modellen for læsningens drivkræfter diskuterer, hvilke former for læsning man hver især sætter i spil, hvilke man har lyst til at styrke og udbygge, og på hvilken måde et samarbejde kan styrke arbejdet med et udvidet læsebegreb. Ledelsens indblik i et udvidet læsebegreb er også afgørende for den nødvendige opbakning til læsefremmende tiltag, så det bliver muligt at arbejde på tværs af læseopfattelser, der traditionelt set har været forbundet med og indimellem begrænset til hver sin institution og forvaltning.

Der er sammenhæng mellem læselyst og samtale om litteratur i familien på alle klassetrin.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Samarbejde mellem skoler og folkebiblioteker

Hvordan samarbejder skoler og folkebiblioteker om at fremme børn og unges glæde ved læsning og litteratur? Hvilken rolle spiller skolernes PLC i samarbejdet med folkebiblioteket? Hvilke typer samarbejde er udbredt? Hvad kendetegner de forskellige typer? Hvilken rolle spiller forvaltning, ledelse og medarbejdere? Hvilke muligheder og udfordringer oplever de forskellige aktører? Hvad er de væsentligste faktorer, der har betydning for udviklingen af et integreret samarbejde?

Disse spørgsmål vil i dette kapitel blive besvaret med afsæt i en samlet fortolkning af de forskellige cases, interviews, evalueringer, policy-dokumenter, empiriske studier samt beskrivelser af samarbejdserfaringer fra de 35 kommuner, der ligger til grund for denne forundersøgelse som helhed. Analysen peger på en række faktorer, vi har fortolket som fem parametre til analyse af samarbejdet: 1) tid, sted og fortælling, 2) personer og fagligheder, 3) ressourcer og materiale-samlinger, 4) organisering og kommunikation, 5) ledelse og forvaltning. De fem parametre danner grundlag for en analytisk inddeling af de forskellige typer af samarbejder i tre overordnede modeller:

- **Personmodellen:** Den minimalistiske model med det mindst integrerede samarbejde, da det alene bygger på personlige relationer og ildsjæles ønske om at samarbejde på tværs af institutioner, på trods af at der hverken er klare mål, roller og rammer eller ledelsesopbakning.

- **Tilbudsmodellen:** Den formidlingsorienterede samarbejdsmodel, hvor der er en vis institutionel prioritering og tradition for at samarbejde med løbende aftaler og formidling af tilbud fra folkebiblioteket om kurser og tiltag, som flere skoler jævnligt benytter sig af.

- **Samskabelsesmodellen:** Den fuldt integrerede model, hvor der er tæt dialog og ligeværdig samskabelse på alle niveauer med fælleskabende prioriteringer, indkøb, udvikling af en alsidig materialesamling, koordineret rekruttering, integrerede biblioteker og en samordnet forvaltning.

Vi har sammenfattet vores analyse i nedenstående skema. Det beskriver de tre modeller ud fra de fem parametre for, hvor tæt, integreret og institutionaliseret samarbejdet er, fra den minimalistiske personmodel til venstre til den fuldt integrerede samskabelsesmodel til højre.

Figur 1: Tre overordnede modeller for samarbejde

Model / parameter	Personmodellen	Tilbudsmodellen	Samskabelsesmodellen
Tid, sted og fortælling	· Personlig prioritering · Begrænset af tid og sted · Logistiske udfordringer	· Institutionel prioritering · Gentagelse af samarbejder · Tradition for skolebesøg	· Tværinstitutionel prioritering · Kontinuitet på tværs af tid og sted · Samstemte rum, rammer og årshjul
Personer og fagligheder	· Afhængig af ildsjæle · Selvstændige fagpersoner · Historisk betinget	· Aftalebaseret · Gensidige forventninger · Beror på udbud og efterspørgsel	· Fælles kapacitetsopbygning · Gensidig afhængighed · Klare roller og rammesætning
Ressourcer og materiale-samlinger	· Adskilte økonomier · Isolerede samlinger · Individuelle indkøb	· Økonomisk udveksling · Brugeranalyser · Målgruppebevidst indkøb	· Samtænkte økonomier · Integrerede samlinger · Fælles indkøbsstrategier
Organisering og kommunikation	· Personlige aftaler · Personlig kommunikation · Ad hoc-samarbejde	· Tradition for samarbejde · Institutionel markedsføring · Tilbudskatalog	· Institutionaliseret samarbejde · Fællesskabende videndeling · Fælles planlægning og prioritering
Ledelse og forvaltning	· Ledelse ejer samarbejde · Forvaltninger er adskilte · Strukturelle udfordringer	· Ledelse leder personalemæssigt · Forvaltninger er i dialog · Tradition for problemløsning	· Ledelse deltager fagligt i samarbejde · Forvaltninger er samordnede · Samskabelse på alle niveauer

Skemaet kan bruges til at drøfte, hvad der kendetegner samarbejdet i den enkelte kommune. Her er det vigtigt at huske, at der er tale om typiske modeller for samarbejde, der ikke er skarpt adskilte og gensidigt udelukkende. Det betyder, at det konkrete samarbejde kan realisere en model mere eller mindre og i øvrigt være karakteriseret ved en kombination af modeller. Et samarbejde kan derfor være kendetegnet ved samskabelse på flere niveauer, uden at der er tale om en fuldt integreret samskabelsesmodel. Det er ofte tilfældet, hvis skoler og folkebiblioteker hører til hver deres forvaltning, der har vanskeligt ved at samskabe på grund af adskilte økonomier, men som ikke desto mindre muliggør en høj grad af integration og samskabelse på de andre niveauer, hvis de har en god tradition for at samarbejde. Omvendt kan der være tale om et personbåret samarbejde, der har karakter af personmodel, selv om folkebiblioteket har et årligt tilbagevendende tilbudskatalog.

Det er for eksempel tilfældet, hvis kataloget ikke er afstemt med skolernes behov, rammer og ressourcer, eller ikke bliver formidlet til lærerne og derfor kun i ringe grad bidrager til et samarbejde om at fremme glæde ved læsning og litteratur. I det tilfælde vil brug af tilbuddet variere og være personafhængigt. Hvilken model der er optimal for samarbejdet i en kommune bør derfor fortolkes i lyset af den kommunale politik og de lokale forhold. Personmodellen kan således være optimal for enkelte skoler, hvis der ikke er rammer og ressourcer til at etablere en tilbuds- eller en samskabelsesmodel.

Tid, sted og fortælling

Tid, sted og fortælling er nært forbundne faktorer med stor betydning for samarbejdet mellem skoler og folkebiblioteker. Skolernes tid og sted er bundet af mange mål, krav og forventninger fra flere sider, herunder fagenes læreplaner, test og prøveformer samt ikke mindst forældrenes interesser. Det kan være med til at forklare, hvorfor mange folkebibliotekarer oplever, at lærere og PLC-medarbejdere ikke har tid, og at fysiske afstande mellem skoler og folkebiblioteker bliver til uoverstigelige kløfter. Det kan være en både logistisk og didaktisk udfordring at bruge tid og sted på en meningsfuld måde, hvis man skal arrangere buskørsel eller planlægge, at eleverne hører lydbøger, mens de går til det nærmeste folkebibliotek. Derfor er det afgørede, hvilken fortælling der ligger grund for skoler og folkebibliotekers fortolkning af tid og sted.

På den ene side er der mange skoler, der er stramt styret af urets mekaniske tid med fastlagte skemaer og undervisning opdelt i skarpt adskilte fag, lektioner og klasser med hver deres lærer. Det skyldes, at det er lettere at skabe en overskuelig og genkendelig skematik i hverdagen, hvis man styrer ud fra urets tid. Hvis folkebiblioteket samtidig primært styrer ud fra deres tidslogik med afsæt i vagtplanlægning, betjeningstider og personale med tid til opgaven, kan det være svært at få de forskellige logikker til at spille sammen.

På den anden side forsøger mange skoler og folkebiblioteker at tage afsæt i elevernes behov for at opleve en meningsfuld og sammenhængende fortælling om tid og rum. Den pædagogiske opgave består i at iscenesætte arbejdet, så eleverne lader sig inspirere, bliver opslugt i nuet og glemmer tid og sted. Urets tid spiller selvfølgelig stadig en rolle, da det er afgørende, at der er afsat tid til samarbejde og ressourcer til transport. Har man først aftalt de nødvendige ressourcer og rammer for samarbejdet, bør man arbejde tæt sammen om at iscenesætte sammenhængende oplevelser af tid og sted, så skole og bibliotek bliver bundet sammen af en fælles fortælling om glæden ved læsning og litteratur. Det handler om at vække den æstetiske impuls, pirre elevernes nysgerrighed med appetitvækkere, finde skæve vinkler, appellere til krop og sanser og iscenesætte skolens og bibliotekets rum, så eleverne får mulighed for at opleve litteraturen, dele deres oplevelser og deltage i fællesskabende aktiviteter.

Et eksempel fra vores fire cases er projektet Ung:Litt i Rødovre Kommune og Hvidovre Kommune, hvor elevernes egne oplevelser og interesser var afsæt for aktiviteter omkring litteraturformidling. Kunstnere og lokale kulturpersonligheder blev efterfølgende inddraget i forskellige workshops, hvor krop sanser og alternative læseoplevelser og -steder var i centrum. Et andet eksempel fra vores cases er, at man i Kolding Kommune har inddraget både kunstnere, designere og børn i et samarbejde mellem skoler og biblioteker om en mere legende og fællesskabende tilgang til læsning, hvor bibliotekets rum og materialiteter spillede en central rolle.

Med afsæt i et fælles formål om at fremme børn og unges glæde ved læsning og litteratur kan man på den måde skabe narrativer og iscenesættelser, der fortolker tid og sted med vægt på den litterære oplevelse. Det kræver tid til at mødes og et kontinuerligt samarbejde over tid at lære hinandens fagligheder at kende, så man sammen kan tilrettelægge forløb med fokus på læseglæde, afstemme årshjul og iscenesætte et samarbejde, hvor skoler besøger folkebiblioteker som en integreret del af undervisningen i flere af fagene og som inspiration til fritidslæsning.

Omvendt er det også aktuelt, at folkebibliotekerne støtter op om og er med til at skabe en synlig læsekultur på kommunens skoler. Samskabelse er mulig, hvis man udvikler en fælles fortælling om glæden ved litteratur og læsning. På skolerne kan det blandt andet ske, ved at PLC-medarbejderne samarbejder med lærerne om at planlægge, gennemføre og evaluere undervisning, herunder støtter op om et udvidet samarbejde med folkebiblioteket og dets materialer og medarbejdere som væsentlige pædagogiske ressourcer i skolens omverden.

Formulerer man en læsestrategi på en skole, er det derfor vigtigt, at den bliver omsat i konkrete læsefremmende tiltag på alle skoletrin. En strategi bliver til en fortælling, når den iscenesættes, så eleverne ikke er i tvivl om, at de er et sted, hvor læsning har betydning; og det bliver en fælles fortælling, når folkebiblioteket indgår som en selvfølgelig samarbejdspartner, der er med til at udvide elevernes tid, rum og fortælling om, hvad det vil sige at læse. Helt konkret har skoler og biblioteker i Nyborg Kommune for eksempel haft en fælles fortælling om små papegøjer (læsegøjer), der kom fra Kina til Danmark for at børnene i kommunen skulle lære dem at læse. Skoler og biblioteker udviklede sammen tiltag, hvor læsegøjerne var et fælles genkendeligt omdrejningspunkt og en gennemgående referenceramme.

Flere steder giver PLC-medarbejderne udtryk for, at samarbejdet fungerer godt, fordi bibliotekerne kan supplere skolerne ved at tilbyde mere tid til og har erfaringer med at søge midler, organisere projekter, formidle ny viden børne- og ungdomslitteratur samt kvalificere indkøb og udvikle materialesamlinger. Desuden er bibliotekerne ikke på samme måde som lærerne styret af lektioner og læringsmål, hvilket giver dem et anderledes kreativt rum til at eksperimentere med legende tilgange til litteraturformidling. Omvendt bør folkebibliotekarerne have respekt for lærernes didaktiske faglighed og indsigt i elevernes differentierede behov, interesser og forudsætninger.

Det betyder, at et fuldt integreret samarbejde kræver samskabelse, hvor folkebibliotekerne i tæt dialog med skolerne tilrettelægger deres tid og indretter deres rum med henblik på at understøtte elevernes alsidige udvikling. Tanken er ikke, at folkebiblioteket skal reproducere en traditionel forståelse af skolens tid og rum, hvilket sker, hvis man tilrettelægger skolebesøg som formidling fra voksne til børn. Tværtimod kræver en produktiv samskabelse, at folkebibliotekets rum og materialesamling bringes i spil, så eleverne får mulighed for at opleve, opdage, undersøge og fordybe sig i litteratur. Den primære årsag hertil er, at der er mange forskellige drivkræfter i spil, der har betydning for børn og unges glæde ved læsning og litteratur – eller mangel på samme. Af samme grund har vi afsat et helt kapitel til at belyse, hvad forskning siger om læsningens drivkræfter.

Personer og fagligheder

Såvel personlige egenskaber og relationer som faglige kompetencer og samarbejdserfaringer har stor betydning for et godt samarbejde, især på tværs af institutioner. Det gælder for både person-, tilbuds- og samskabelsesmodellen. Forskellen er, at personmodellen er afhængig af enkeltstående personers initiativer og vedholdenhed, mens de to andre modeller for samarbejde er kendetegnet ved højere grader af institutionel og strukturel understøttelse.

Samskabelsesmodellen betegner det mest integrerede samarbejde, og den indebærer, at man rekrutterer og kapacitetsopbygger med henblik på at styrke samarbejdet ud fra en dyb indsigt i de forskellige institutioners formål, rammer og opgaver. Desuden inddrager et fuldt integreret samarbejde også elevernes perspektiv. Vi ved fra forskning, at mulighed for dialog og selvbestemmelse er afgørende for forholdet til litteratur. Derfor bør samskabelse medtænke alle relevante aktører og niveauer og inddrage børn og unge i arbejdet med at fremme glæde ved læsning og litteratur.

Som det fremgår af de to analyser af henholdsvis folkebiblioteket og PLC, er det ikke så simpelt at indkredse de forskellige fagligheder. Der er ikke blot tale om, at to fagligheder skal lære hinanden at kende. Folkebiblioteket er blevet et multifunktionelt bibliotek med mange opgaver, der kræver et bredere repertoire af kompetencer og flere specialiseringer. Samarbejdet med skoler gør, at mange folkebiblioteker vælger at ansætte bibliotekarer med særlig indsigt i børn og unge, og de kan have vidt forskellige baggrunde, herunder en lærerbaggrund, der også giver dem en vis indsigt i skolens virke. Andre fagligheder kan dog komme i spil, når samarbejdet gælder digital dannelse og udvikling af kildekritik og informationskompetencer.

PLC er også kendetegnet ved at varetage mange opgaver og vejledningsfunktioner. Det er typisk op til den enkelte skole at fortolke PLC-bekendtgørelsen, og den stiller ikke særlige krav til vejledernes faglighed i relation til læsning og litteratur. Da der heller ikke er krav til deres ansættelsesgrad, til den afsatte tid til arbejdet med litteratur eller til selve materialesamlingens beskaffenhed, er der stor variation på tværs af skoler.

Det betyder, at et godt samarbejde mellem skoler og folkebiblioteker må tage afsæt i den lokale fortolkning og forvaltning af henholdsvis PLC og folkebiblioteket. Det var også en væsentlig konklusion i en undersøgelse af samarbejdsformer mellem skole- og folkebiblioteker fra 2011.[ii] Den præsenterede erfaringer fra fire kommuner, der netop var kendetegnet ved fire forskellige typer af rammer og ressourcer. Forventninger til samarbejdet må være afstemt med de faktiske ressourcer og fagligheder, og det må tage afsæt i et gensidigt kendskab til de konkrete personer og fagligheder, så det er realistisk og realiserbart. Samtidig er det nødvendigt at anlægge et helhedsorienteret perspektiv, da et velfungerende samarbejde kræver, at man er samstemt på flere niveauer. Ambitioner om samskabelse mellem medarbejdere kan således blive vanskeligt at opretholde, hvis det ikke bliver bakket op af ledelsen med gensidigt forpligtende rammer og aftaler.

Cirka 70 procent af eleverne i undersøgelsen kender eReolen GO!

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Ressourcer og materialesamlinger

Der er ligeledes stor variation mellem de forskellige folkebibliotekers og skolers ressourcer og materialesamlinger. Særligt skolerne mærker konsekvenserne af, at der ikke er krav til eller standarder for materialesamlinger på skolerne, og dette gælder både bøger og andre medier. Skolelederne har typisk ansvaret, men da PLC skal løfte mange opgaver, og da disse hverken er prioriterede eller vægter glæde ved læsning og litteratur, forstår man baggrunden for, at mange skoler har nedlagt deres analoge materialesamling og brudt med en lang tradition for et have skolebibliotek som omdrejningspunkt for læsefremme. Samtidig har mange kommuner valgt at centralisere deres folkebibliotek, lukke mindre filialer og spare på antallet af bogbusser. Desuden er der stor forskel på, hvor lang afstand skolerne har til det nærmeste Center for Undervisningsmidler, eller om deres kommune har en fællessamling med klassesæt af litteratur, læremidler og andre ressourcer til udlån.

Alt sammen har det betydning for adgangen til litteratur og betingelserne for at skabe den synlige læsekultur, der ifølge en del forskning er altgørende for en positiv læseudvikling. I det lys er der et skærpet behov for at samarbejde omkring digitale og analoge materialesamlinger. Hvis man samarbejder ud fra en personmodel, forstærkes de store skel mellem skoler og elever, da materialesamlingerne i de fleste kommuner kræver et samarbejde, så det ikke kun er de hurtigste lærere, der har mulighed for at anskaffe sig ny og engagerende litteratur til deres elever. Derfor er der behov for en dialog om rammer og ressourcer, for eksempel betydningen af afstand, lånegebyrer, mulighed for fjernlån, hjælp til anskaffelser og kriterier for valg af litteratur.

Ifølge den forskning, vi gennemgår, er det afgørende, at der er adgang til et alsidigt udvalg med både digitale og analoge materialer, der har relevans for såvel lærere som elever. Som beskrevet ovenfor er det derfor en god idé også at inddrage børn og unge i samarbejdet, men der er brug for flere kriterier og perspektiver. Det er vigtigt ikke at forveksle relevans og aktualitet med aktuel brug eller brugeranalyser. Både folkebiblioteket og grundskolen bidrager til at løfte en fælles dannelsesopgave, hvor en alsidig materialesamling bidrager til en alsidig udvikling. Lærernes pædagogiske perspektiv kommer til udtryk i vores cases og interviews som et ønske om, at anskaffelse og formidling af litteratur også tager højde for læsbarhed.

Dette ønske imødekommes på flere integrerede biblioteker, men også folkebiblioteker er begyndt at tage pædagogiske hensyn til et samarbejde. Inspiration til et pædagogisk kvalificeret materialevalg kan man finde i *Fremtidens frilæsning i skolernes PLC – guide til udvikling af den fysiske frilæsningssamling* (2020), der giver bud på den ideelle samling ud fra pædagogiske hensyn til elevernes alder og udvikling på de forskellige skoletrin.[iii]

Desuden er det vigtigt ikke at reducere relevans til et spørgsmål om individuel læselyst. Den forskning, vi gennemgår, peger på, at der er mange forskellige typer af drivkræfter i spil i børn og unges læseudvikling. Derfor præsenterer vi en model, der skelner mellem forskellige typer af drivkræfter, med henblik på at styrke samarbejdet om en alsidig materialesamling på tværs af institutioner, hvor man tager hensyn til forskellige typer af læsere, drivkræfter og kriterier for valg af litteratur. På folkebiblioteket er det en central pointe, at kravet om alsidighed ikke gælder det enkelte værk, men materialesamlingen som helhed, der skal leve op til et demokratisk ideal om at dække alle typer af synspunkter og holdninger og så mange videns- og emneområder som muligt.

Skolens materialesamling skal også være så alsidig som mulig af hensyn til såvel fritidslæsning som læsning i alle fag. Modellen for læsningens drivkræfter kan bruges til at kvalificere denne alsidighed, så det ikke alene er et demokratisk ideal, men også et virkningsfuldt pædagogisk princip for arbejdet med materialesamlingen. Alsidig anskaffelse af materialer (den potentielle alsidighed) skal gerne omsættes til en alsidig brug af materialerne på skoler og folkebiblioteker (den aktualiserede alsidighed), så børn og unge over tid udvikler alsidige interesser og er i stand til at skifte perspektiv og forholde sig kritisk og nuanceret til komplekse emner (den realiserede alsidighed).

Organisering og kommunikation

Organisering og kommunikation er gensidigt afhængige faktorer. Organisering kræver en god og dialogisk kommunikation, når det gælder samarbejde mellem forskellige parter. Grundlaget for en god og effektiv organisering og kommunikation er omvendt en gensidig indsigt i og respekt for hinandens fagligheder og institutionelle rammer. Derfor har vi gjort en del ud af at beskrive dem i de følgende dele, som et fælles grundlag for at sætte fokus på de organisatoriske og kommunikative kerneproblemer i et samarbejde. De to institutioner er defineret ved forskellige formål, rammer og opgaver, der bliver løst af forskellige typer af personer og fagligheder, og det skaber et kontinuerligt behov for at være i dialog.

Folkebibliotekarer og PLC-medarbejdere peger samstemmigt på, at det er afgørende at etablere fælles kommunikationsplatforme, skabe tradition for at samarbejde, afstemme årshjul, aftale en mødefrekvens og finde en rytme i samarbejdet, så det understøtter en fortløbende kvalificering af samarbejdet. Det skaber frustration og modstand, når traditioner bliver brudt, og man skal begynde forfra på grund af manglende politisk, økonomisk og ledelsesmæssig opbakning, misforståelser og manglende kommunikation, udskiftning af personale og/eller politiske ændringer af formål og rammer.

Den gode organisering rummer derfor en vis kontinuitet og konservatisme, men der er også løbende brug for at forny og revitalisere samarbejdet på grund af blandt andet udviklingen i børn og unges læse- og medievaner og ændringer i omgivende samfund. Den førnævnte undersøgelse af samarbejdsformer pegede allerede i 2011 på, at der er gode erfaringer med at etablere faste mødestrukturer på flere niveauer, lokalt og kommunalt, så både det løbende samarbejde og de overordnede ledelsesmæssige beslutninger bliver koordineret.[iv]

Personmodellen er kendetegnet ved en skrøbelig organisering og kommunikation, fordi den er afhængig af personlige aftaler og kommunikation. Stærke personlige relationer kan få den til at fungere på trods af omgivelserne. Men ønsker man et stabilt samarbejde, der kommer flere skoler, lærere og elever til gode over tid, så kræver det tradition for at samarbejde og også gerne en vis institutionalisering med klare mål og rammer, der gør fælles planlægning og prioritering mulig.

På tværs af cases og interviews gør flere informanter opmærksom på kvaliteterne ved systembårne og kontinuerlige tiltag frem for personbårne enkeltprojekter, men også at skolerne kan drage fordel af folkebibliotekernes tradition for og erfaringer med at drive større projekter, da skolerne selv har travlt med at indfri mere afgrænsede og detailstyrede mål for elevernes læring og trivsel. Den højeste grad af integreret organisering og kommunikation er kendetegnet ved fællesskabende videndeling, men det forudsætter en vis grad af institutionalisering og som følge heraf samskabelse på flere niveauer, der også omfatter ledelse og forvaltning.

Ledelse og forvaltning

Det femte parameter for et integreret samarbejde består af to nært forbundne faktorer i en kommunal kontekst. Ledelse og forvaltning er forbundne kar, fordi ledelserne på institutionerne samarbejder inden for rammerne af den kommunale forvaltning. I mange kommuner hører skoler og folkebiblioteker ind under hver deres forvaltning. Det kan medføre en lang række problemer, og ikke nødvendigvis på grund af modvilje, men fordi de har forskellige traditioner, arbejdsrutiner og økonomiske vilkår. Den primære udfordring er, at de institutionelle forskelle let bliver forstærkede, når de samtidig skal forsøge at leve op til politiske værdier og målsætninger inden for forskellige forvaltninger med forskellige politiske og økonomiske rammer.

Nogle af de mest integrerede samarbejde har vi set i kommuner, hvor de to institutioner hører til én og samme direktør og forvaltning, men vi har også kunnet iagttage en høj grad af samskabelse, når ledelserne har tradition for at samarbejde og deres forvaltninger bakker op om stabile aftaler om økonomi og ressourcer. Den ledelsesmæssige opbakning er afgørende, fordi den kommunale politik suverænt bestemmer, hvorvidt fremme af børn og unges glæde ved læsning og litteratur er prioritet. Der er ikke en national strategi med vægt på læseglæde. Læseglæde er skrevet ind i danskfagets fagformål, men alle strategier på skoleniveau har fokus på et at fremme målbare læsefærdigheder.

Til forskel herfra formulerede Bibliotekschefforeningen i 2020 et håndslag på at ville styrke børns læselyst ved at forpligte bibliotekslederne på en fireårig lokal læsestrategi, der skulle leve op til ti målsætninger, herunder at styrke de fysiske rammer, prioritere børnematerialer, tilbyde flere aktiviteter til fremme af læselyst og styrke familiers læsekultur. En af de største udfordringer er, at mange af de målgrupper, der har mest brug for at få styrket deres læselyst og udvikle læseglæde, ikke kommer på folkebiblioteket. Derfor er det nødvendigt at integrere samarbejdet mellem skoler og folkebiblioteker.

Personmodellen fungerer kun for udvalgte skoler, der er som isolerede øer i det kommunale hav. Tilbudsmodellen kræver koordination og tydelig ledelsesmæssig opbakning, mens samskabelse kræver, at ledelserne ikke alene leder deres personale, men også tager del i den faglige ledelse og selv deltager i det tværinstitutionelle samarbejde. Et tæt og velfungerende samarbejde om indkøb, kørsel, udlån, aktiviteter og udvikling af materialesamlinger er således afhængig af samskabelse på flere niveauer. Da bibliotekslederne er forpligtede på et national håndslag, kræver det en særlig prioritering af skolers ledelser og forvaltning, idet de er bundet op på andre typer af præstationsorienterede målsætninger for folkeskolen.

36 % af eleverne i 5.-8. klasse låner bøger på det pædagogiske læringscenter mindst flere gange om måneden.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Folkebibliotekerne

Hvad kendetegner folkebibliotekerne? Hvilke opgaver løser de, og hvordan bidrager de til at udvikle børn og unges læseglæde? Hvordan forvaltes de af kommunerne? Hvordan understøttes de af centralbibliotekerne? Hvilke fagligheder kendetegner bibliotekarerne, og hvordan spiller disse sammen med deres opgave med at formidle litteratur og fremme læseglæde? Hvilke muligheder og udfordringer oplever de? Hvordan kan forskning være med til at belyse og understøtte deres samarbejde med PLC'erne om at fremme læseglæde? Disse spørgsmål vil i dette kapitel blive besvaret med afsæt i evalueringer, policy-dokumenter og forskning i folkebibliotekets rolle og betydning.

Formål, rammer og opgaver

Folkebibliotekerne er offentlige kultur- og vidensinstitutioner, der har til formål "at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet". Dette formål opfylder de "ved at stille bøger, tidsskrifter, lydbøger og andre egnede materialer til rådighed såsom musikbærende materialer og elektroniske informationsressourcer, herunder internet og multimedier", der er kendetegnet af "kvalitet, alsidighed og aktualitet".[v]

Folkebibliotekerne drives af kommunerne, samarbejder med kommunernes PLC'er og bliver understøttet af seks centralbiblioteker, der ifølge rammeaftalen *Centralbiblioteksvirksomhed 2021-2024* "arbejder for at styrke samarbejdet mellem folkebibliotekerne og samarbejdet i bibliotekssektoren".[vi]

Fortolkning, forvaltning og understøttelse af folkebibliotekerne

Folkebiblioteker og kommuners fortolkning og forvaltning af biblioteksvirksomhedens formål og opgaver afhænger af flere forhold vedrørende ressourcer, traditioner og prioriteringer. De seks centralbiblioteker spiller en central rolle som statslige aktører, der skal samle "de danske folkebiblioteker bredt om markante og aktuelle udviklingsspor til gavn for borgerne"[vii].

Materialesamlinger og kulturvaner

I modsætning til de omskiftelige rammer for skolernes biblioteksfunktion har folkebibliotekerne været underlagt den samme lovgivning siden 2000. Den stiller krav til kommunerne om, at de skal drive et folkebibliotek med afdelinger for børn og voksne. Kommunalreformen fra 2007 med sammenlægning af kommuner og den digitale omstilling af samfundet har dog betydet, at også folkebibliotekerne og deres materialesamlinger har forandret sig over tid.

Ifølge en undersøgelse fra 2019 er det fysiske udlån af bøger og andre materialer faldet støt igennem de seneste 10 år fra 2009 til 2018. Dette fald er dog mindre for materialer målrettet børn end for voksne.I perioden fra 2015 til 2018 faldt det samlede fysiske udlån med 16 procent fra 35,4 mio. til 29,8 mio., mens det fysiske udlån til børn kun faldt med 10 procent. Til gengæld steg brugen af digitale tjenester og ressourcer. Fra 2017 til 2018 steg antallet af e-bogsvisninger fra 3,0 mio. til 3,8 mio.[viii] Ifølge bogpanelets rapport er der sket en stigning på næsten 60 % i udlån af netlydbøger fra 2019 til 2021 og 45 % i udlån af e-bøger, imens de fysiske udlån er faldet med næsten 38 %. Samlet set er danskeres samlede lån (af både digitale og fysiske bøger) i løbet af de to år faldet med cirka 23 % fra cirka 30 mio. til 24 mio. udlån.[ix]

Den digitale udvikling og det fysiske fald i udlån trækker i hver sin retning, men en nyere undersøgelse fra 2022 peger på, at det fysiske udlån i første kvartal af 2022 var tilbage på samme niveau som før Covid 19 i første kvartal af 2020, og at stigningen i det digitale udlån under pandemien ikke var faldet tilsvarende igen. Det betyder, at der samlet er sket en stigning i udlån af materialer fra de fysiske filialer og eReolen fra 7,4 mio. i første kvartal 2020 til 7,8 mio. i første kvartal 2022.[x]

Fra begyndelsen af 2020 har Danmarks Statistik indsamlet data, der gør det muligt løbende at følge udviklingen endnu tættere og sammenholde dem med tidligere kulturvaneundersøgelser. I 2023 er der omkring 400 folkebiblioteker fordelt på de 98 kommuner og 16 bogbusser.[xi] Særligt i forbindelse med kommunalreformen blev der nedlagt små filialer, men udviklingen er fortsat. Fra 2009 til 2021 er der sket et yderligere fald i antallet af filialer og bogbusser på henholdsvis 17 procent og 52 procent. Udviklingen over de seneste 30 år med et fald i fysisk udlån og lukning af næsten hvert tredje folkebibliotek tegner således et negativt billede, men det har samtidig gjort det muligt at styrke de tilbageværende tilbud og eksperimentere med arkitektur, indretning, digitale tjenester, kulturelle arrangementer og integration af folke- og skolebiblioteker. Fra 2021 til 2022 er der sket en markant stigning i fysiske arrangementer på folkebibliotekerne på 72 procent fra 14.817 til 25.484. Samtidig er der ifølge en opgørelse fra Landsforeningen Bøger & Skole (tidligere Kommunernes Forening for Pædagogiske Læringscentre) i 2023 samlet set 39 integrerede biblioteker.[xii]

De to største udfordringer ved den beskrevne udvikling er dog, at centraliseringen skaber fysisk afstand mellem borgere og tilbud, og at der er store forskelle i det aktuelle tilbud på tværs af regioner og kommuner. Fysisk afstand er et problem, fordi der er en positiv sammenhæng mellem nærhed og udlån. 47,8 procent af samtlige lånere bor inden for en radius af 1,5 kilometer fra deres nærmeste folkebibliotek.

Betydningen af fysisk lokation og nærhed er med til at skærpe de udfordringer, der er forbundet med variationen mellem regioner og kommuner. For eksempel er der kun bogbus i en sjællandsk kommune, og i Vest- og Sydsjælland er der ifølge førnævnte opgørelse slet ikke integrerede folke- og skolebiblioteker. Desuden er der stor variation i borgernes kulturvaner. Selve besøgstallet har ligget stabilt gennem en årrække på mere end 35.000. Det faldt under Covid 19, men er igen på vej op og lå i 2022 på 28.567. En vigtig tilføjelse er her, at antallet af aktive lånere i 2022 ligger forholdsvist højt: 1.861.000. Det er næsthøjeste antal siden 2009, kun overgået med 27.000 i 2015.[xiii]

Det peger på, at folkebibliotekerne bliver brug til andet end udlån, men dækker også over store forskelle mellem brugergrupper. 43 procent af befolkningen var på biblioteket i første kvartal af 2019. Det var især kvinder (49 procent), indvandrere og efterkommere (58 procent), den yngre del af befolkningen samt borgere med en lang videregående uddannelse (57 procent), der var på biblioteket.

Tematiske spor og satsninger

Hvad vil det sige, at folkebibliotekerne skal stille materialer til rådighed, der er kendetegnet ved kvalitet, alsidighed og aktualitet? Svaret på dette spørgsmål har ændret sig, siden loven blev indført i 2000. Den digitale omstilling har udfordret, men også inspireret folkebibliotekerne til at nytænke deres rolle og betydning. I 2010 var de især optaget af at udvikle biblioteket som møde- og værested og hermed gøre det til mere end en materialesamling.[xiv] Til det formål benyttede man en model udviklet af forskere ved Danmarks Biblioteksskole, der beskrev bibliotekets brugsmuligheder ud fra fire rum – henholdsvis et læringsrum, et inspirationsrum, et møderum og et performativt rum – der inviterer brugerne til at opdage, opleve, deltage og skabe[xv].

Modellen beskrev en udvikling og blev brugt som afsæt for en videreudvikling, der flyttede fokus fra selve samlingen til en servicedefineret tilgang med vægt på læring og inspiration. Et studie fra firmaet Seismonaut fra 2021 beskriver de oplevede effekter af bibliotekernes virke, der afspejler denne udvikling, men også tilføjer nuancer ved hjælp af et kompas til måling af virkninger inden for fire dimensioner i relation til fire virkemidler:

- **De fire dimensioner:** Biblioteket som fristed, perspektiv, kreativitet og fællesskab
- **De fire virkemidler:** Samlingen, begivenhederne, de fysiske faciliteter og personalets vejledning.

Selv om dette kompas ikke lever op til gældende videnskabelige standarder, kan det være med til at pege på en udvikling, da det er blevet brugt til en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse med 1509 respondenter og suppleret med interviews og observationer.[xvi] Brugerne oplever først og fremmest, at biblioteket er et fristed, hvor man kan fordybe sig og opleve nærvær og velvære. Dernæst oplever de at få sat deres liv i perspektiv, hvilket hænger sammen med den kuraterede materialesamling.

De bliver stimuleret til at reflektere, tilegne sig ny viden og tænke kritisk, og de værdsætter, at de bliver introduceret til materialer og indhold, de ellers ikke ville have opsøgt. Endelig består de to sidste effekter i, at brugerne oplever dels at blive inspireret til at udvikle sig kreativt, anlægge nye perspektiver og bruge deres fantasi, og dels at være del af et fællesskab, hvor man passer på de fælles rum og materialer og værdsætter den lige adgang til kulturelle arrangementer. Man genkender de fire rum fra 2010 i de oplevede effekter, men også en ny betoning af bibliotekets rekreative funktion og en fornyet vægtning af materialernes betydning for bibliotekets dannelsesopgave, der afspejler en omverden præget af social acceleration og dis- og misinformation.

Med rammeaftalen *Centralbiblioteksvirksomhed 2021-2024* bliver denne udvikling understøttet af tre temaspor:[xvii]

- **Glæden ved sprog, litteratur og læsning:** Med det første tema bliver det tydeligt, at bibliotekerne ikke alene skal give nem og bred adgang til litteratur, men også arbejde systematisk med sprogstimulering, læselyst og formidling af litteraturen i alle former.

- **Kultur for alle:** Det andet tema sætter kulturen i centrum som social drivkraft med henblik på at skabe et mangfoldigt bibliotekstilbud, der henvender sig til flere forskellige grupper, herunder psykisk sårbare unge.

- **Borgeren i den digitale transformation**: Det tredje tema betoner behovet for en øget tilgængelighed til digitale fællesskaber og digitale kulturelle aktiviteter. Det stiller krav til borgernes digitale kompetencer, som bibliotekerne skal understøtte ved at sikre adgang til løbende uformel læring om og forståelse af teknologi.

Især det første temaspor er relevant for et samarbejde med skoler og PLC'er, da bibliotekerne har iværksat særlige initiativer for børn og unge for at imødegå de seneste års negative udvikling i denne målgruppes læseglæde. De andre temaspor er også relevante, men de har en mere almen karakter. Derfor kræver det en større og mere målrettet tilpasning, hvis de skal spille sammen med skolerne og PLC'ernes formål, opgaver og rammebetingelser. Under det første spor har Thomas Illum Hansen i samarbejde med centralbibliotekerne udviklet en model med fokus på læsningens drivkræfter. Den vil blive præsenteret i et kapitel for sig, da den rummer et potentiale for at styrke samarbejdet mellem PLC'er og folkebiblioteker.

Biblioteksfaglighed og mangfoldig opgaveløsning

Den beskrevne udvikling af folkebiblioteket har skabt et behov for såvel en løbende udvikling af bibliotekarernes kompetencer som en forhandling af, hvordan man skal forstå biblioteksfaglighed. Udviklingen fra de første biblioteksfaglige kurser i 1909 via etableringen af en mangeårig selvstændig biblioteksskole (1956-2013), der i 2010 skiftede navn til Det informationsvidenskabelige Akademi og i 2013 fusionerede med Københavns Universitet, tegner et billede af de ændrede behov og vilkår.

Inden for bibliotekssektoren ansættes mange andre typer af specialister end bibliotekarer, og det har bidraget til en debat om biblioteksfaglighed. I 2021 gik tre centrale parter i sektoren derfor sammen om et større projekt: *Biblioteker i bevægelse*, der havde til hensigt at kaste lys over det aktuelle behov for strategisk kompetenceudvikling.[xviii] Resultatet var en udpegning af tre overordnede temaer, henholdsvis brugerforståelse, tværgående samarbejder og publikumsudvikling, der ifølge undersøgelsen kendetegner udviklingen af bibliotekerne og derfor kan bruges som pejlemærker for sektorens strategiske kompetenceudvikling. De tre temaer afspejler, at bibliotekerne er i bevægelse og har forsøgt at udvikle sig fra materialebaserede biblioteker til multifunktionelle borger- og kulturhuse.

De tre temaer hænger nært sammen. Særligt behovet for at styrke tværgående samarbejder er relevant i relation til skoleområdet, men det forudsætter både en kvalificeret brugerforståelse, for eksempel analyser af brug og ikke-brug, og publikumsudvikling med et nuanceret blik for de forskellige mulige målgrupper.

Et andet eksempel på, at det multifunktionelle bibliotek kræver et bredere repertoire af kompetencer og flere specialiseringer, er *Biblioteksplanen 2019-2023* for Københavns Kommune. Heri anvender man begrebet "Nye kompetenceprofiler" i flertalsform for at præcisere, at ønsket om faguddannet personale dækker over en flerhed af fagligheder. Planen er at imødekomme bibliotekernes behov for mangfoldig opgaveløsning og et tværdisciplinært personale gennem sidemandsoplæring og videreuddannelse eller ved rekruttering af nye profiler.[xix] Det er tegn på, at den generelle vision om et multifunktionelt bibliotek får betydning for bibliotekernes kapacitet. Ud over at skærpe behovet for faglig diversitet, lægger visionen op til lokale forskelle i fortolkning og forvaltning af den faglighed og de specialiseringer, der i praksis er definerende for et bibliotek og dets samspil med omverdenen.

Forskning i bibliotekets rolle og betydning

Den nordiske forskning i bibliotekets rolle og betydning består i vidt omfang af teoretiske studier, evalueringer og kulturvaneundersøgelser. Det betyder, at der er få empiriske studier ud over den løbende kvartalsvise biblioteksstatistik. Derfor ved vi en del om ressourcer og adfærd, men meget lidt om, hvad der virker, hvorfor, hvordan, for hvem og under hvilke omstændigheder. Dette gælder især, hvis man er interesseret i bibliotekets betydning for børn og unges læseglæde.

Et dansk perspektiv på biblioteket og bibliotekarernes rolle

Rasmus Grøn og Gitte Balling gennemførte tilbage i 2012 en analyse af bibliotekarernes rolle, der på flere måder foregriber behovet for nye kompetenceprofiler, men også tilføjer vigtige kritiske pointer. Allerede dengang kunne de konstatere, at evnen "til at kommunikere med, appellere til og inddrage sine brugergrupper er de seneste årtier blevet et vigtigt parameter for folkebibliotekernes kvalitet og eksistensberettigelse". De undersøger bibliotekarens rolle som formidler i lyset af det, de kalder "et aktuelt dominerende oplevelsesrationale", hvor litteraturformidling både forventes at komme til udtryk som litterære oplevelser, og hvor den individuelle læseoplevelse samtidig er blevet det bærende element i formidlingen. De skærper denne pointe ved at skelne mellem formidling som oplevelse, dvs. performative litterære oplevelser, og formidling *af/om* oplevelse.

Det første kan tage form som oplæsning, litteraturbingo, poetry slam og forskellige installationer i biblioteksrummet. Her løsrives formidlingen fra selve læsesituationen og bliver en selvstændig litteraturbegivenhed. Ved den anden type formidling er den personlige læseoplevelse i centrum, som det er kendt fra booktalks, læsekredse, anbefalinger og blogs.

Her kan det både være bibliotekarens egen personlige læseoplevelse, der ligger til grund for formidlingen, eller læsernes læseoplevelse, som bibliotekaren så understøtter i form af læsekredse eller klubber. Konsekvensen er ifølge Grøn og Balling, at bibliotekarens litteraturfaglighed er blevet sekundær i forhold til evnen til at analysere, appellere og kommunikere med målgrupperne.

De peger på, at der er en demokratiseringsproces i gang, der har betydning for, hvilken litteratur der opsøges, og under hvilke omstændigheder. Hvor bibliotekaren tidligere repræsenterede en dannelsesinstitution, der havde autoritet til at være garant for en slags universel litterær kvalitet, er læserne nu selv blevet eksperter, og deres egne behov og ønsker er kommet i centrum for en datadreven form for udvælgelse og formidling. Grøn og Balling betegner det som en bevægelse fra et dannelses- til et oplevelsesrationale, og de beskriver bibliotekarens rolle som ændret fra at være kulturformidler til i højere grad at være en oplevelsesformidlende identitet.

Ifølge Grøn og Balling har denne demokratisering af læsekulturen blandt andet den fordel, at brugerne kan inddrages som ressourcer i formidlingen. Der opstår en slags fortrolige fællesskaber omkring formidlingen, hvor bibliotekarer og brugere er jævnbyrdige, fordi den personlige oplevelse er i centrum.

Bibliotekaren bliver en læser blandt andre læsere. Men de peger også på, at netop det kalder på en gentænkning af roller i formidlingssituationen, hvor bibliotekarens tidligere rolle som vidensautoritet nedtones til fordel for den individuelle læseoplevelse. I forlængelse heraf stiller forskerne spørgsmålet: Hvad betyder dette reelt for bibliotekarens kompetencer som formidler, og hvad betyder det for vores opfattelse af, hvad litterær kvalitet er, når der ikke længere er objektive træk og kvalitetskonventioner eller universelle normer for god læsning? Der opstår således et behov for at afklare, hvad der gør bibliotekaren til en professionel formidler, hvis andre kompetente læsere kan varetage samme funktion.

Grøn og Balling problematiserer altså konsekvenserne af en udvikling, hvor en del af vidensautoriteten ifølge dem er forsvundet til fordel for en mere servicerende rolle, der i højere grad har afsæt i brugernes præferencer og behov. Denne problematisering bliver aktualiseret med ambitionerne om at styrke samarbejdet med skoler og PLC'er om at fremme glæde ved litteratur og læsning.

Et par nyere evalueringer kan bidrage til et opdateret billede af, hvordan folkebibliotekerne arbejder sammen med andre institutioner om at fremme læselyst. Den første er Gitte Ballings evaluering af en national indsats fra 2020 til 2021, hvor 35 folkebiblioteker i samarbejde med 108 skolefritidsordninger har forsøgt at fremme læselyst hos børn i indskolingen ved hjælp af bogsamlinger, læsehjørner og motiverende aktiviteter. Evalueringen peger på, at følgende faktorer har betydning for den oplevede effekt:[xx]

- **Inddragelse og kontinuitet:** At de voksne samarbejder med børnene i forbindelse med etablering af bogsamlinger og læsehjørner, og at de stimulerer læselysten med tilbagevendende lege og aktiviteter.

- **Ledelse, rammer og ressourcer:** At ledelsen bakker op og prioriterer læselyst, da det kræver projektstyring, en veldefinereret ramme, voksne med tid til at sætte rammen og løsninger, der er nemme at implementere.

- **Samarbejde og aktionsradius:** At der er et reelt og gensidigt berigende samarbejde mellem professioner og institutioner (skolefritidsordning og folkebibliotek), der er med til at udvide bibliotekernes aktionsradius, da mange børn ikke kommer af sig selv på biblioteket.

Det andet bidrag er Lisbet Vestergaards kortlægning af 60 læselystprojekter fra 2014 til 2019, der er udarbejdet i regi af Slots- og Kulturstyrelsen. Det supplerer med indsigter i de oplevede effekter af at styrke samarbejdet mellem folkebiblioteker og PLC'er/skoler med henblik på at fremme læselyst:[xxi]

- **Flere fagligheder i spil:** Et styrket samarbejde bidrager til vellykkede læselystprojekter, hvilket blandt andet kan forklares med, at deltagerne udvikler et gensidigt kendskab til hinandens fagligheder og rammebetingelser. Derfor anbefales det at bringe flere fagligheder i spil sammen.

- **Almene koncepter og lokale kontekster:** Velafprøvede og "køreklare læselystkoncepter med formidlingsmaterialer og praktiske vejledninger virker for mange, især hvis koncepterne kan understøtte lokale dagsordener". Den lokale fortolkning og kontekstens betydning bliver betonet i anbefalingerne, der fremhæver betydningen af dialog, relationer og fællesskaber samt ikke mindst, at man har blik for målgruppens vaner og interesser. Sidstnævnte har betydning for, at man kan iscenesætte litteraturen på nye måder med en bred appel, der også inkluderer de børn, der ikke læser så meget, og som ikke opfatter sig selv som læsere.

- **Fra læselyst til læsekultur:** Et fælles fokus på læselystprojekter bidrager til den lokale udvikling og daglige praksis i bibliotekernes og PLC'ernes arbejde med læselyst, men det tilføjes, at man også bør skifte fokus fra den individuelle læselyst til den kontekstuelle læsekultur. Det primære argument er, at størstedelen af de 60 projekter fokuserer på miljøfaktorer, der åbner for flere handlemuligheder end et snævert individfokus.

Flere piger foretrækker skønlitteratur på alle klassetrin.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Fælles for Balling og Vestergaards evalueringer er, at de især fremhæver styrker ved vellykkede tiltag og samarbejder. De kan bruges til at inspirere til et styrket samarbejde, men det er også vigtigt at have blik for kritiske faktorer og strukturelle udfordringer, der bliver belyst i en række nyere nordiske studier. De har betydning for, om man kan generalisere indsigterne og bringe dem i spil i nye sammenhænge.

Et nordisk perspektiv på biblioteket og bibliotekarernes rolle

Den norske forsker i biblioteks- og informationsvidenskab Åse Kristine Tveit (2019) har beskæftiget sig med beslægtede problematikker, men fra en lidt anden vinkel. Med henvisning til Thomas Ziehe (2011) fremhæver hun, at autoritet i dag er noget, der konstant genforhandles, og hun fremhæver ambivalensen ved, at mange bibliotekarer stadig gerne vil præge børn og unge til at læse litteratur med æstetiske kvaliteter, men samtidig gerne vil møde børn og unge i de ønsker, de selv har.

Det kan være svært at finde balancen mellem det eliteprægede og det populære; ikke mindst fordi det at fælde en æstetisk dom let kan opfattes som en moralsk dom. Tveit konstaterer, at der er forhandlinger i gang i forhold til roller og aktiviteter på biblioteket, og hun er optaget af, hvordan folkebiblioteket bedst muligt kan formidle litteratur under disse ændrede omstændigheder.

Med afsæt i barndomssociologi opridser hun, hvordan samfundets syn på barnet har ændret sig. Fra tidligere at være blevet opfattet som ufærdigt, uselvstændigt og et individ, der skulle opdrages og dannes, er barnet i årtier blevet fremhævet som et selvstændigt og kompetent individ med egne rettigheder og behov. Hun skitserer videre, hvordan det har haft indflydelse på bibliotekets funktion og indretning. Børnebiblioteket var præget af de voksnes valg i forhold til både indretning og indhold.

Til forskel herfra fremhæver hun, hvordan nutidens biblioteker er designet med et potentiale til at være alternative fristeder og fleksible rum, som både børn og voksne kan indtage efter behov. Til trods for, at det ændrede barndomssyn vægter selvstændighed og frihed til at handle, er børns liv og hverdag i dag for en stor del styret af voksne. Det gælder i skolen, ved sports- og fritidsinteresser, i fritidsordningen og selv i ferier på fodboldskoler og spejderlejre er aktiviteterne primært organiseret af voksne. Hvor bliver frirummet af, spørger Tveit derfor retorisk.

Med afsæt i empiri fra klassebesøg på norske folkebiblioteker dokumenterer hun, at denne problematik ikke mindst gælder samarbejdet mellem skoler og biblioteker, da dette er karakteriseret ved traditionel formidling og en høj grad af styring og rammesætning. Det demonstrerer hun blandt andet med en *booktalk-case*, hvor en gruppe elever på cirka 30 elever var placeret på stolerækker foran en bibliotekar. Bøgerne, der blev formidlet, var udvalgt af bibliotekaren, og kommunikationen var primært envejs med bibliotekaren som den voksne, der skulle skabe læseglæde hos gruppen af børn.

Tveit argumenterer for, at denne type af *book talk* kan fungere, hvis formidleren er en særlig performer, der selv med denne skolelignende organisering formår at skabe en undtagelsestilstand, hvor eleverne bliver inddraget og føler sig underholdt. Men hun påpeger også det vanskelige ved at ramme en stor flok elever, som har vidt forskellige interesser og forudsætninger for at læse. I stedet forslår hun alternative rumindretninger og aktiviteter, hvor børnene får brudt den traditionelle rolle som passiv tilhører. Det kan ske ved, at de selv får mulighed for at anbefale bøger til hinanden, og ved inddragelse af alternative møbler og legelignende redskaber, som giver børnene frihed til at vælge, hvor og hvordan de vil indtage rummet. En væsentlig pointe er her, at man skal genoverveje formålet med aktiviteten. Måske bør det ikke primært handle om, at eleverne ender med at låne en bog med hjem, men snarere at de får en god oplevelse med plads til flere stemmer i relation til både biblioteksrummet og de litterære tekster.

Tveits svar på bibliotekernes udfordring er altså, at de langt hen ad vejen skal fungere, som fleksible fristeder, der giver børn og unge særlige muligheder for medbestemmelse, bevægelighed, valgmuligheder i forhold til roller, man vil indtage, og adgang til biblioteket som et sted, hvor gode sociale fællesoplevelser også kan spille en central rolle.

En række svenske studier og følgeforskning i kompetenceudvikling af bibliotekarer kan bruges til at præcisere de udfordringer, der kendetegner bibliotekarernes arbejde med læsefremme.[xxii] De peger på, at det er vanskeligt at afgrænse aktiviteter og indsatser, når både læsebegrebet og målgruppen for indsatserne er meget bred og forskelligartet. Fokusgruppeinterview med bibliotekarerne giver indsigt i den forhandling af faglighed, der afspejler de ændrede vilkår og rammer for deres virke. Tre centrale udfordringer er gennemgående:

- **En uafklaret opgaveforståelse:** Der er behov for et fælles sprog og en forhandling om, hvad det professionelle arbejde med læsefremme er og bør være.

- **En uafklaret faglighed:** Der er modsatrettede syn på art og grad af de faglige kompetencer, det fordrer at fremme glæde ved litteratur og læsning.

- **En mangelfuld projektfaglighed:** Det er vanskeligt at arbejde systematisk og strategisk med sammenhængende tiltag og en kontinuerlig evalueringspraksis.

Flere elever i 5.-7. klasse lånte bøger på folkebiblioteket i 2017 end i 2021.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

På baggrund heraf anbefaler de svenske studier tiltag, der udvikler bibliotekarernes faglighed med henblik på at revitalisere deres rolle som litteraturformidlere. Den digitale udvikling og ændringerne i synet på bibliotekets funktioner kan trænge litteraturformidlingen i baggrunden, men pointen er her, at det tværtimod skærper behovet for at gentænke og videreudvikle bibliotekarernes tilgang til litteratur – herunder et opdateret syn på litteratur, læsning, formidling, medieformater, brugerforståelse og samarbejde med andre aktører.

I Danmark fungerer centralbibliotekernes udvikling af en forskningsbaseret model for læsningens drivkræfter som et bud på, hvordan man kan imødekomme udfordringer af den art, de svenske studier dokumenterer. Modellen bygger på international forskning med relevans for både skoler og biblioteker. Derfor vil den, som beskrevet ovenfor, blive præsenteret i et afsnit for sig som et bud på en model for et fælles fagligt sprog om læsning og læseglæde.

På hvert klassetrin er der flere piger end drenge, der nyder at læse. Forskellen øges i overgangen fra mellemtrin til udskoling.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Det pædagogiske læringscenter

Hvad kendetegner det pædagogiske læringscenter (PLC)? Hvilke opgaver løser det, og hvordan spiller de sammen med folkeskolens formål? Hvordan bidrager PLC til at udvikle børn og unges læseglæde? Hvilke tiltag er typiske for arbejdet med at fremme elevernes læseglæde? Hvilke fagligheder kendetegner PLC-medarbejderne, og hvordan spiller de sammen med deres opgave med at formidle litteratur? Hvilke muligheder og udfordringer står PLC-medarbejderne overfor? Hvordan kan forskning være med til at belyse og understøtte PLC-medarbejdernes arbejde og samarbejdet med folkebiblioteket om at fremme læseglæde? Disse spørgsmål vil i dette kapitel blive besvaret med afsæt i analyse af evalueringer, policy-dokumenter og forskning i læseglæde og læsefremmende tiltag samt interviews af CFU-konsulenter.

Formål, rammer og opgaver

I vejledningen til den nye bekendtgørelse om folkeskolens pædagogiske læringscentre er deres overordnede formål, opgaver og rammesætning beskrevet og illustreret med en figur, der skaber overblik over de væsentligste elementer i PLC's virke.[xxiii]

Figur 2: Visualisering af elementerne i bekendtgørelsen om folkeskolens pædagogiske læringscentre

Figur 2 illustrerer sammenhænge mellem de to paragraffer i bekendtgørelsen om folkeskolens pædagogiske læringscentre og har til formål at skabe et overblik over de forskellige elementer.

§ 1 har titlen *Formål* og bestemmer ansvar og formål, der er gengivet foroven i figur 2, samt de fire opgaver til venstre.

§ 2 har titlen *Opgaver* og præciserer, hvordan formål og ansvar omsættes til opgaver i relation til undervisning af skolens elever.

Fortolkning og forvaltning af PLC

Skoler og kommuners fortolkning og forvaltning af PLC's formål og opgaver afhænger af flere forhold vedrørende ressourcer, traditioner og prioriteringer.

Den analoge materialesamling og den digitale omstilling

I 2014 blev skolebiblioteket med dets fokus på formidling af analoge materialer erstattet af PLC og et fokus på at hjælpe skoleledelsen med at udvikle skolen i overensstemmelse med folkeskolereformen i 2014 og dens målsætninger. Det var op til de enkelte skoler og kommuner, hvordan man greb denne omstilling an, herunder om man ville nedlægge skolebiblioteker som fysiske steder og omlægge dem til digitale tjenester og mere mobile former for vejledning og distribution af materialer.

Der er hverken minimumskrav til skolebiblioteket som fysisk sted eller indkøb af trykte bøger og andre materialer eller tilsyn med skolens bibliotek, som det er tilfældet i for eksempel Sverige.[xxiv] Til gengæld har der været en lang række krav til den digitale omstilling af skolen, herunder krav om at indføre digitale platforme til kommunikation, distribution af digitale læremidler og understøttelse af en læringsmålstyret undervisning med afsæt i de gældende læreplaner.[xxv]

Reformens krav om målstyret læring og digitale løsninger var en skal-opgave for skoler og kommuner, hvorimod omstillingen af PLC som udviklingsenhed og omdrejningspunkt for skolens vejledningsfunktioner har været mere åben for fortolkning. En rapport fra 2017 peger på, at der er stor forskel på, hvor langt man på det tidspunkt var med denne omstilling.[xxvi] Der er imidlertid ikke ført en landsdækkende statistik over skolernes materialesamlinger og ressourceforbrug. Vi ved altså, at rammerne lægger op til store lokale forskelle i fortolkning og forvaltning af PLC, og at der er betydelig diversitet, men vi har ikke tal på, i hvilket omfang skoler og kommuner har prioriteret analoge materialesamlinger og digitale tjenester på trods af mange andre krav og målsætninger.

Vi ved at flere skoler og kommuner har forsøgt "at slukke for det analoge signal" og "indføre det papirløse klasseværelse", som det hed med et par kendte slogans, men vi ved ikke, hvor mange skoler der har nedlagt deres skolebibliotek og den analoge materialesamling, eller hvor langt de er i omstillingen af dets formål og opgaver.

Den pædagogiske centerfunktion

Omstillingen af skolebiblioteket har været længe undervejs. I folkeskoleloven fra 1993 blev dets funktion styrket ved at beskrive det som et "pædagogisk servicecenter", der skulle være "del af skolens virksomhed og samarbejder med folkebiblioteket".[xxvii] Denne styrkelse og integration i skolens virke som helhed medførte en udvidelse af dets opgaver og ansvarsområde, men betød samtidig, at dets formidling af litteratur blev en blandt flere opgaver.

Denne udvikling kulminerede, da den pædagogiske servicefunktion blev til en centerfunktion med bekendtgørelsen i 2014, der samlede skolens forskellige vejledningsfunktioner med henblik på at gøre PLC til drivende kraft i skolens virksomhed. Konsekvensen var, at skolebibliotekets fokus på læseglæde, børne- og ungdomslitteratur og formidling af litteratur til fritidslæsning blev erstattet af et fokus på læringsmålstyring og udvikling af skole og undervisning.

Det indebar også en udvidelse og en ændring i forståelsen af centrets målgruppe. PLC-medarbejderne skulle både fremme elevernes læring og trivsel, vejlede kollegerne og understøtte skolens ledelse. Denne udvikling er både blevet beskrevet som en udvikling fra lokation til funktion og som et skift fra fagdidaktik med vægt på service, danskfaglige emner og formidling af analoge materialer til almendidaktik med vægt på skolens generelle udvikling, tværfaglige problemstillinger og implementering af digitale teknologier og innovative undervisningsformer.[xxvii]

Med den nyeste bekendtgørelse fra 2022 og vejledning fra 2023 er skoleledelsens rolle og PLC's strategiske og organisatoriske funktion som en samarbejdende enhed med flere vejlederfunktioner betonet. Læringsmålstyringen er fjernet, og der er igen kommet fokus på litteratur og læseglæde, men som det fremgår af figur 2, er der tale om en vejledningsopgave blandt mange opgaver. Da der hverken er minimumskrav eller retningslinjer for hverken materialesamlinger eller vejledernes fagligheder, er der lagt op til en høj grad af frihed til at fortolke og forvalte det lokale PLC.

Faglighed og vejledningsfunktioner

Med etableringen af PLC i 2014 fulgte en omfortolkning og revidering af de fagligheder og vejledningsfunktioner, der er centrale for centrets virke. Særligt uddannelsen til skolebibliotekar skiftede navn og karakter. Den traditionsrige uddannelse fra 1917, der oprindeligt lå ved Danmarks Lærerhøjskole og sidenhen ved DPU, CVU'erne og de danske professionshøjskoler, blev i 2015 erstattet af en diplomuddannelse for læringsvejledere. Formidling og vejledning i relation til litteratur og fritidslæsning var ikke en obligatorisk del af denne nye uddannelse, da indholdet i uddannelsens moduler afspejler kravene til PLC.

Som læringsvejleder skal man kunne designe og lede komplekse pædagogiske udviklingsopgaver og forandringsprocesser og vælge, begrunde og anvende metoder og tilgange til vejlednings- og procesledelse.[xxix] Med denne omfortolkning af fagligheden er det tydeligt, at PLC er blevet en del af den distribuerede ledelse i folkeskolen.

I relation til undervisningen er det heller ikke litteratur, der er i centrum, men derimod pædagogisk it, digitale læringsformer og teknologiforståelse. Det modsvarer, at PLC spiller en særlig rolle i implementeringen af nye politiske tiltag på skolerne, der i tiden efter folkeskolereformen i 2014 især vægtede læring, målstyring og digitalisering.[xxx]

De eksterne krav til skolernes udvikling med nye læreplaner i 2015, indføring af digitale platforme i 2017 og støtte til indkøb af digitale læremidler i årene fra 2012 til 2017 betød, at der var en klar incitamentsstruktur, der lagde op til at prioritere og sammentænke digitalisering og læringsmålstyret undervisning. Den specialiserede skolebibliotekar, der ofte også havde taget en Master i Børne- og Ungdomslitteratur fra Aarhus Universitet, blev derfor gradvist erstattet af læringsvejledere med generalistkompetencer.

Der er dog ikke krav om, at PLC-medarbejdere skal have en bestemt uddannelse, og PLC's mange formål og funktioner gør, at den enkelte skole må prioritere. Det kommer til udtryk i vejledningen fra 2023, der nævner nogle af de mange mulige vejledere: læsevejledere, læringsvejledere, IT-vejledere, inklusions-/AKT-vejledere (Adfærd, Kontakt og Trivsel), skolebibliotekarer, matematikvejledere, dansk-vejledere, fremmedsprogsvejledere, DSA-vejledere (dansk som andetsprog), litteraturvejledere, talentvejledere, naturfagsvejledere og kulturvejledere. Afhængigt af skolens økonomi og størrelse kan skolen have alt fra to til elleve vejledere eller flere.

Der er for eksempel tilknyttet elleve vejledere til PLC på Munkevængets skole i Kolding, herunder it-vejleder, læsevejledere, naturfagsvejleder, fremmedsprogsvejleder, matematikvejledere, DSA-vejleder, teknologiforståelsesvejleder og læringsvejleder.[xxxi] Der er dog ikke tale om fuldtidsvejledere, da vejlederne også underviser. Det betyder, at der er store forskelle mellem de enkelte skoler og kommuners fortolkning og forvaltning af den faglighed og de vejledningsfunktioner, der i praksis er definerende for PLC's virke.

Forskning i skolebibliotekets rolle og betydning

Den nordiske forskning i skolebibliotekets rolle og betydning er beskeden. Den har enten teoretisk karakter eller består af evalueringer, specialer, masteropgaver eller mindre udviklingsprojekter. Derfor er det vanskeligt at generalisere på den baggrund. Der findes en enkelt forskningsoversigt samt redegørelser, kvalitetsgranskninger og studier af vejledere rolle og betydning.[xxxii] Derfor er det nødvendigt at supplere den nordiske forskning med anden international forskning, der kan belyse vidensgrundlaget for udvikling af skolebibliotekets rolle og betydning.

Et nordisk perspektiv på skolebiblioteket

Sammenligner vi det danske PLC med skolebiblioteket i Norge og Sverige, skiller det danske PLC sig ud. I Norge har man stadig fokus på læselyst, litteraturformidling og sprogudvikling, der beskrives som den første af tre søjler i skolebibliotekets arbejde.[xxxiii] I Sverige vægter man især læsefremme i undersøgelser af skolebibliotekets virke.[xxxiv] Fælles er, at der er stor variation i skolebibliotekernes faglighed, ressourcer og integration i skolens virke som helhed. Det gælder også i Sverige, på trods af Skoleverket og Skolinspektionens tilsyn.

Derfor har den svenske regering med henvisning til den seneste PIRLS-undersøgelse fra 2021 foreslået at investere 433 mio. svenske kroner årligt og desuden ændre den svenske skolelov med henblik på at sikre elevernes adgang til bemandede skolebiblioteker, så loven kan træde i kraft senest i 2025.[xxxv] De svenske udfordringer var allerede tydeligt beskrevet i en granskning af 20 skoler fra 2018, der peger på en række kendetegn og dilemmaer med relevans for de andre nordiske lande:[xxxvi]

- **Materialesamling:** Der er stor variation mellem skolernes ressourcer og materialesamlinger, og det gælder både bøger og andre medier. Skolelederen har typisk ansvaret for skolebibliotekets fysiske forhold og rammebetingelser såsom lokaler, kapacitet og materialesamling.

- **Faglighed og monofaglig brug:** Der er forskel på, hvilken uddannelse skolebibliotekarerne har, deres ansættelsesgrad og den afsatte tid til arbejdet med skolebiblioteket. Skolebibliotekerne bruges hovedsageligt i relation til svenskfaget. Det peger på en mere generel problematik: at det varierer, hvilke lærere der benytter skolebibliotekerne. Flere fag, for eksempel musik og samfundsfag, udnytter ikke potentialet i skolebiblioteksaktiviteter. Det varierer således, hvilke lærere der benytter skolebibliotekerne.

- **Medier, kildekritik og digitalisering:** Flere skolebiblioteker styrker ikke elevernes kundskaber og færdigheder i relation til medier, informationer og kildekritik. Der er i det hele taget usikkerhed på skolerne om, hvordan skolebibliotekerne mere generelt skal gribe arbejdet med at styrke elevernes digitale kompetencer an.

- **Inklusion og diversitet:** Værdibaseret arbejde og ligestillingsproblematikker spiller en nedtonet og ofte ureflekteret rolle i skolebibliotekernes aktiviteter. Skolebiblioteker opfanger for eksempel ikke altid kønsstereotypiske læsemønstre eller anviser flere mulige læseoplevelser uanset køn. Elever med et andet modersmål får ofte heller ikke adgang til relevant litteratur på deres modersmål med hjælp fra skolebiblioteket.

- **Integration i skolens pædagogiske virksomhed:** Skolebibliotekerne er i ringe grad en integreret del af skolernes pædagogiske arbejde som helhed og sjældent substantielt integreret med de specifikke undervisningsaktiviteter. På et flertal af de undersøgte skoler bruges skolebiblioteket ikke på en ligeværdig måde med afsæt i elevernes behov og med henblik på at understøtte deres læring. Skolebibliotekets aktiviteter opfattes ikke som en del af skolens gængse pædagogiske aktiviteter, men som aktiviteter, der kører ved siden af i et spor for sig. På flere skoler tager skolelederen ikke ansvar for integration af skolebiblioteket i skolens pædagogiske virksomhed.

  Der mangler også ofte strukturer, så skolebibliotekarer og lærere kan planlægge og gennemføre undervisningen sammen. Ligeledes er skolebiblioteket som regel heller ikke en synlig del af skolens kvalitetsarbejde. De skoler, hvor skolebiblioteket er integreret og understøtter elevernes udvikling adskiller sig ved, at skolelederen er velbevandret i dets virksomhed og skaber rammerne for, at skolebiblioteket kan varetage en funktion i skolens pædagogiske virksomhed.

Den nyeste bekendtgørelse og vejledning for PLC kan både ses som et forsøg på at imødekomme tilsvarende udfordringer i Danmark, og som et udtryk for, at dette ikke er lykkes i forlængelse af folkeskolereformen og den forrige bekendtgørelse fra 2014. Sanna Lassens forskning i pædagogiske ressourcepersoners rolle og betydning kan være med til at forklare, hvorfor det er vanskeligt at løse skolens komplekse udfordringer ved at indføre vejlederfunktioner.

Hendes forskning peger på, at vejledere ikke alene reducerer kompleksitet, men også selv bidrager til den, fordi de skal orientere sig, navigere og handle i et krydspres mellem mangesidige forventninger. Ledelsen har høje forventninger om, at vejlederne skal hjælpe med at håndtere den faglige ledelse, få den tættere på lærerne, være i dialog om undervisningspraksis, implementere pædagogiske tiltag og understøtte skolens udvikling og det kollegiale samarbejde. Kollegerne har omvendt forventninger om at få hjælp til de mange praktiske udfordringer i skolens hverdag fra problemer med trivsel til afvikling af test og støtte til fagligt udfordrede elever.

Endelig har vejlederne også forventninger til sig selv som garant for formidling af ny pædagogisk viden og faglig udvikling af kollegerne og deres undervisning. Resultatet er et løbende behov for afklaring, sparring og afstemning af forventninger, der øger kompleksiteten, hvis ledelsen ikke får defineret klart afgrænsede og realistiske vejlederfunktioner, så vejlederne ikke bliver et organisatorisk automatsvar på de mange forskelligartede forventninger og udfordringer i skolen.[xxxvii]

Den historiske udvikling af PLC i Danmark adskiller sig fra de andre nordiske lande ved ikke på tilsvarende vis at prioritere fremme af læseglæde og litteraturformidling. I den forbindelse er det interessant, at Cecilia Gärdéns forskningsoversigt fra 2017 bliver brugt til at begrunde prioriteringen i Norge og Sverige.

På baggrund af en litteraturgennemgang af omkring 100 studier fra 2010 til 2015 konkluderer hun, at de mange studier samlet set peger på, at et velfungerende skolebibliotek med uddannet personale, der i er tæt samspil med den faglige undervisning, kan yde et væsentligt bidrag til elevernes læring. Omvendt gør en tilsvarende negativ sammenhæng sig gældende. Besparelser på skolebiblioteket er forbundet med et fald i elevernes faglige præstationer.[xxxviii] Det rejser flere spørgsmål. Hvordan oversætter og omsætter man international forskning til en nordisk kontekst? Hvad kendetegner et velfungerende bibliotek? Og hvordan skal man forstå et tæt samspil?

Et internationalt perspektiv på skolebiblioteket

Siden 1950'erne har skolebibliotekets indvirkning på elevernes læring været undersøgt i en lang række engelsksprogede lande. Allerede i 1958 kunne Mary Virginia Gaver med en undersøgelse af 271 skoler i 13 lande dokumentere, at eleverne klarede sig bedre ved afgangseksamenerne på skoler med biblioteker og skolebibliotekarer. Undersøgelsen er karakteristisk for mange senere studier.[xxxix] Man kan påvise en sammenhæng, men man kan ikke gøre rede for forholdet mellem årsager og virkninger.

Det er vanskeligt at isolere skolebibliotekets virkning og udelukke, at andre væsentlige faktorer spiller ind, herunder klassestørrelse, antal af elever per lærer og elevernes socioøkonomiske baggrund.[xl] Et velfungerende skolebibliotek vil typisk være tegn på, at der generelt er tale om en velfungerende skole. Dets daglige virke og virkninger på lærere og elever afhænger således af flere forhold, herunder støttefunktioner, opbakning fra ledelse og forældre samt gode samarbejdsrelationer på tværs af faggrupper på skolen. Derfor er det vigtigt at fortolke de forskellige studier og faktorer i sammenhæng og vurdere deres relevans i en dansk skolekontekst.

Et velfungerende skolebibliotek er kendetegnet ved fuldtidsansatte medarbejdere med en alsidig faglighed samt ved en alsidig materialesamling og et mangesidigt samarbejde med både interne og eksterne parter. Denne alsidighed kan være med til at forklare, at et velfungerende skolebibliotek ikke blot er forbundet med faglig fremgang, men også har betydning for inklusion, da det især er elever, der ellers har vanskeligt ved at præstere fagligt, som klarer sig bedre[xli]:

- **En alsidig materialesamling:** Ifølge flere studier er det afgørende, at skolebiblioteket har et alsidigt udvalg med både digitale og analoge materialer, der har relevans for såvel lærere som elever. Materialerne skal både understøtte læreplanerne og appellere til elevernes fritidsbehov. Relevans, aktualitet og tilgængelighed har betydning for brug og realisering af materialernes potentiale. På den ene side skal elever og lærere komme jævnligt på skolebiblioteket og tage det i brug.

  Ud over personale, materialer og rimelige åbningstider afhænger udlån og brug på den anden side også af analog og digital tilgængelighed i klasseværelset og i fritiden. En alsidig materialesamling bygger på kriterier for valg af materialer med henblik på blandt andet læseglæde, læsefremme, læreplaner og flersproglighed.

- **En alsidig faglighed:** En anden væsentlig faktor er, at der er mindst én fagligt kvalificeret bibliotekar på fuld tid, der er proaktiv og har et ledelsesmæssigt mandat. Desuden er der behov for assistance og støttepersonale til at varetage rutineopgaver, der gør det muligt for bibliotekaren at bringe sin faglighed i spil, vække lærere og elevers interesse, igangsætte undervisnings- og samarbejdsfremmende aktiviteter samt pleje og udvikle materialesamlingen.

  Skolebibliotekarens kvalifikationer omfatter derfor både specialisering og alsidighed, herunder en bred indsigt i litteratur og kompetencer til at fremme læsning, læseglæde, kildekritik, informationsbearbejdning, brug af læreplaner og læremidler og udvikle en materialesamling.

  En udbredt problematik er, at prioritering af læsefremme ofte sker på bekostning af arbejdet med at fremme informationskompetencer. Skolebibliotekarens alsidige faglighed er fordelt på flere vejledningsfunktioner i den danske fortolkning af skolebiblioteket som et PLC, for eksempel henholdsvis en it-, en læse-, en lærings- og en litteraturvejleder.

- **Et mangesidigt samarbejde:** Særligt samarbejdet mellem skolebibliotekarer og lærere har betydning for elevernes læring. Flere studier peger på, at lærere typisk har for lidt viden om skolebibliotekets funktion og betydning. Derfor er det afgørende at få etableret et systematisk og fortløbende samarbejde, der både vedrører planlægning og gennemførelse af undervisning af elever og undervisning af lærere i læsefremme, kildekritik og informationssøgning.

  I Danmark har PLC et særligt ansvar for sprogudvikling på tværs af fag, men den danske tilgang er også kendetegnet ved, at samarbejdet om undervisning er mere almendidaktisk og vedrører undervisning i det hele taget, herunder de fagligheder og vejledningsfunktioner, der er tilknyttet det enkelte PLC. Betydningen af fuldtidsansatte ved skolebiblioteket hænger sammen med, at der er behov for koordination og en bred samarbejdsflade, der ud over lærere på skolen også omfatter skoleledelse, andre bibliotekarer og eksterne tjenester og samarbejdspartnere, for eksempel centrale bibliotekstjenester med henblik på at understøtte og udvikle den alsidige faglighed og materialesamling på skolen.

En gennemgående udfordring ved at bringe nordisk og international forskning i spil i Danmark er, at det danske PLC adskiller sig fra skolebiblioteker i andre lande ved at være mere komplekst med flere opgaver og vejledningsfunktioner tilknyttet. Det betyder at litteratur, læseglæde og læsefremme ikke spiller samme centrale rolle, og at skoleledelsen skal prioritere mellem flere opgaver afhængigt af skolens elever, økonomi, kapacitet, eksisterende materialesamling og eksterne tjenester.

Læselysten falder med alderen:
49 % af eleverne i 8. klasse nyder at læse.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Erfaringer fra praksis

Intro

I juni 2023 interviewede vi i Center for Anvendt Skoleforskning 13 informanter, henholdsvis seks PLC-medarbejdere og syv folkebibliotekarer, fra forskellige steder i landet. De to grupper af informanter blev interviewet hver for sig. Formålet var at få forskellige praktikeres ord på samarbejdet mellem skole- og folkebiblioteker, i hvilket omfang det finder sted, og under hvilke forudsætninger. Derudover er der i sensommeren 2023 foretaget interviews i forbindelse med fire cases, som på hver deres måde repræsenterer modeller for eller enkeltstående eksempler på velfungerende samarbejde mellem PLC og folkebiblioteker.

Informanterne er i begge tilfælde valgt ud fra et ønske om mest mulig variation i forhold til erfaringer, ressourcer og rammer, der har betydning for samarbejdet. Det betyder, at udvalget ikke er repræsentativt, og at praktikernes udsagn primært skal læses som udtryk for deres erfaringer og holdninger, men også som tegn på de muligheder og udfordringer, de kan opleve ud fra deres praksisperspektiv.[xlii] Det gælder både i forhold til deres egne tiltag, der har til hensigt at styrke elevers fritidslæsning, og i forhold til samarbejdet med hinanden. Med afsæt i informanternes forskelligartede erfaringer er det muligt at tegne et billede af typiske muligheder og udfordringer, der kan danne afsæt for en dialog, en gensidig forståelse for de forskellige praksisperspektiver og i forlængelse heraf et styrket samarbejde mellem skolernes PLC'er og folkebibliotekerne.

Først præsenteres en analyse af de fokusgruppeinterviews, vi gennemførte med PLC-medarbejdere og folkebibliotekarer. De er opdelt i praktikerperspektiver ud fra hver deres institutionelle perspektiv. Mens informanter og kommuner i disse interviews er anonyme, er de efterfølgende fire cases konkrete bud på det gode samarbejde fra henholdsvis Nyborg, Tåsinge, Rødovre/Hvidovre og Kolding.

Samarbejdet set fra et PLC-perspektiv

Gruppen af interviewede PLC-medarbejdere giver flere gode eksempler på samarbejde mellem skoler og biblioteker. Når det lykkes, er der ofte flere faktorer, der spiller sammen. Det handler om at skabe grundlag for god dialog, om at have respekt og åbenhed overfor hinandens fagligheder og om at få øje på, hvordan de forskellige institutioner kan supplere hinanden godt.

Biblioteket som organiserende og supplerende instans

Flere steder har bibliotekerne en organiserende funktion i relation til skolens arbejde med litteratur. Det kan være at søge midler og arrangere foredrag og aktiviteter med forfattere. Ofte er skolerne pressede på tid og økonomi, og her kan biblioteket være en hjælp:

Jeg sidder med sådan et katalog, hvor jeg bare har printet det ud, der er relevant for mig, at folkebiblioteket, kan tilbyde. Det er for eksempel, at de laver forfatterbesøg for os. Det gør, at jeg kan tilmelde alle vores klasser til et forfatterbesøg, og det sparer mig for vildt meget arbejde, fordi det er blevet så omstændeligt at organisere de her forfatterbesøg.

Det kan også være et samarbejde, hvor skole og bibliotek supplerer hinanden med forskellige funktioner i forhold til et bestemt emne eller noget litteratur, skolen arbejder med. Et eksempel er en læseklub, som en PLC-medarbejder arrangerede sammen med en bibliotekar fra folkebiblioteket. Her supplerede de to institutioner hinanden ved at udnytte institutionernes lokaliteter til forskellige formål. Skolebiblioteket var optimalt, når det nære og hyggen skulle være i centrum for læseoplevelsen. Her blev der læst litteratur i små grupper med kakao og boller om eftermiddagen. Folkebiblioteket lagde til gengæld rammer til et efterfølgende forfatterbesøg og møde med både forældre og elever, som krævede mere plads.

Endelig er der også eksempler, hvor skolen har noget på programmet, som de gerne vil have suppleret med folkebibliotekets faglighed i forhold til bøger og book talks. Her er anerkendende dialog og åbenhed overfor et konkret behov centrale aspekter i samarbejdet:

Vi har et teater i år, der hedder Hvem tror du, du er, hvor vi har spurgt biblioteket, vil I lave den her book talk omkring det her teaterstykke, inden de skal ind og se det, og det gør de så. Så på den måde begynder der at skabes et samarbejde.

Eksemplerne viser, hvordan bibliotekerne kan have en vigtig funktion som både fondssøgere og arrangører, men også hvordan man kan udnytte hinandens lokationer og ressourcer på forskellige måder.

Biblioteket som ressource i forhold til særlige målgrupper

Skolens bibliotek skal kunne inspirere mange forskellige elever, men der er målgrupper, som er vanskelige at nå, og som har behov for mere hjælp og vejledning. *Børns og unges læsning 2021* dokumenterer, at de ældste elever ikke så ofte kommer på skolens bibliotek. Flere peger da også på folkebiblioteket som en vigtig medspiller, når det handler om de ældre elever:

(...) jeg tænker i hvert fald mellemtrinnet og udskolingen, fordi der begynder vi at ikke have den tid til dem. Så der synes jeg godt, og det er også spændende, det de egentlig tilbyder, så jeg har i hvert fald helt klart en opgave i forhold til at skubbe til mine kolleger næste år.

Citatet peger på, at der kan ligge en opgave i at skabe gode overgange mellem for eksempel mellemtrin og udskoling, når det kommer til lærerskift og inspiration til fritidslæsning. Den lærer, der kender eleverne godt fra de mindre klasser, skal gerne kunne videreformidle sin viden om elevernes interesser og læseniveau til den afløsende lærer. Den nye lærer kan så bruge denne viden i sit samarbejde med folkebiblioteket, som flere steder overtager litteraturformidling til de ældre elever.

Forældre og tosprogede er andre målgrupper, der nævnes som oplagte at indgå samarbejde omkring med henblik på inspiration og vejledning. Her bliver PLC-medarbejderen og skolen et vigtigt bindeled:

Men forældre, der gerne vil bakke op omkring deres børns læsning, der er biblioteket et godt tilbud og til vores tosprogede børn, der er folkebiblioteket også et godt tilbud. Kunsten er jo bare at få dem derind og få dem gjort opmærksom på, hvad det er for nogle muligheder, der er der, og der har jeg en opgave, og også et kæmpe benarbejde ind imellem, og få kørt det i stilling.

Mulige diskussionspunkter:

- Hvilke konkrete tiltag og målgrupper vil det være oplagt at samarbejde om?
- Hvad kan folkebiblioteket bidrage med? Hvad kan PLC og skolen bidrage med?
- Hvilke udfordringer er der i sådan et samarbejde, og hvordan kan de løses?

Faglighed, erfaringer og muligheder

Der er ganske store forskelle på hvilken faglighed, hvilke erfaringer og hvilke muligheder, der ligger til grund for arbejdet med litteraturformidling på skolernes PLC. På nogle skoler er PLC-medarbejderne uddannede skolebibliotekarer og har arbejdet med litteraturformidling i mange år:

Jeg er uddannet skolebibliotekar i 2000, har arbejdet på et skolebibliotek siden og været så heldig med det. Jeg er lærer på en privatskole, og der har jeg cirka 13 timer på skolebiblioteket, som vi kalder vores PLC.

Nogle PLC-medarbejdere var også særligt privilegerede i forhold til økonomi og timer, og de var meget bevidste om, at dette langt fra gælder alle PLC-medarbejdere. Men deres erfaringer og ressourcer var medvirkende årsag til, at de ikke oplevede et stort behov for at samarbejde med folkebiblioteket:

Vi har faktisk indtil i det her skoleår, været godt med timemæssigt (...) Til og med i år har vi haft ugentlige udlån, til og med 6. klasse med en skolebibliotekar hver eneste gang, så det tror jeg også gør en forskel i forhold til, at vi faktisk er ret godt med her på skolen (...) Det er ikke sådan, at man har behov for at komme ned på folkebiblioteket og høre noget om læsefidusen, den kender man ganske udmærket her fra vores skole af.

Derimod var der andre, som havde mindre erfaring og også ofte færre midler og lektioner om ugen til litteraturformidling. Her var der et ønske om et bedre og mere udvidet samarbejde med folkebiblioteket:

Jeg er sådan rimelig ny i gamet og har være på PLC i to år nu og har egentlig lidt efterlyst nogen at sparre med, fordi med to lektioner om ugen, så er det ikke meget at drive det for, og man kommer uden noget erfaring at gøre det med, men en lyst til noget litteratur- og kulturarbejde.

Flere sætter ord på en oplevelse af forskelle i faglighed og forpligtelser på henholdsvis skole og bibliotek. I en skolekontekst bliver det nære kendskab til både elever og lærere afgørende for, hvordan man forstår og løser opgaven. En central del af arbejdet handler her om at kunne tage højde for elevernes forskellige forudsætninger for at læse litteratur. En udfordring for samarbejdet med folkebiblioteket kan, for nogle, ligge i en oplevelse af bibliotekets manglende pædagogiske eller didaktiske indsigt i de enkelte elever:

Nogle gange kommer de med nogle bøger, hvor jeg tænker, den der står faktisk til 7. klasse hos os, og så præsenterer de den til nogle 5. klasser (...), og der er vi nok inde i det, der er et stort problem i det her samarbejde. Det kan godt være, de kender bøgerne, men de mangler hele den pædagogiske tilgang til det at formidle bøger, hvor, når vi vejleder, så synes jeg, vi har mange faktorer ind over for at give det enkelte barn den rigtige bog. Vi har stort kendskab til børnene.

Et andet centralt perspektiv, der bliver peget på i forlængelse af det, er, at mens PLC-medarbejderne skal forsøge at motivere og ramme alle børn, uanset hvilke forudsætninger de har for at læse, der møder bibliotekerne primært den gruppe af børn, som i forvejen er motiverede for at læse:

Når vi snakker om det her med samarbejde, så vil de [folkebibliotekarerne red.] gerne fortælle os om nogle bøger, hvor vi siger, hvad gør I ved de elever, som ikke har lyst til at læse? Og der oplever jeg nogle gange, at man får sådan et meget underligt svar, fordi de børn kender de jo ikke. De starter jo på et helt andet niveau, altså de børn, der kommer ned på folkebiblioteket, de har enten en ydre motivation fra deres forældre eller en indre motivation om at bruge noget mere energi på at læse, og vi starter, hvad skal man sige, et par trin længere nede hos nogle af vores, og der synes jeg, vi har en stor forskel ...

Ind i mellem skyldes det manglende samarbejde også, at man ikke har kendskab til hinandens fagligheder:

Jeg ved ikke, hvad de kan bibringe mig lige i den forbindelse, men det er jo særligt på børne- og ungdomslitteraturen, de skal kunne noget, og det ved jeg ret beset ikke, om de kan. Jeg tror, de kan organisere mange ting og så videre, men har de viden om børn og unges litteraturtendenser og alt det, som jeg selv sætter mig ind i. Jeg ved ikke, om de kan være en sparring for mig der. Det har jeg ikke undersøgt.

De nævnte citater peger på, at der flere steder mangler bedre kommunikation om behov og målgrupper og en mere gennemtænkt organisering af skolens møder med biblioteket, der sikrer, at man ved, hvordan, de to institutioner bedst muligt kan supplere hinanden. I en kommune har de dog løst nogle af udfordringerne ved at have flere fagligheder ansat på folkebiblioteket:

Vi har en pædagog og en lærer ansat på folkebiblioteket, og det gør nok, at de har lidt et andet syn på det samarbejde, vi egentlig skal have, og der kan jeg jo høre nu, det er måske rigtigt heldigt for os at have det, så det sætter jeg pris på (...) for der synes jeg faktisk, vi har nogen, der kigger lidt ind i, hvordan de kan hjælpe os.

Af samme grund har de også nemmere ved at kommunikere med hinanden:

Jamen, vi har sådan en aula-side, der hedder PLC på tværs, hvor vi deler ting med hinanden, og det er både os alle fra PLC, men også folkebiblioteket, der er inde over den. Det fungerer ret godt.

Mulige diskussionspunkter:

- Hvilke fagligheder bringer de forskellige institutioner i spil?
- Hvilke erfaringer har de hver især med litteraturformidling til børn og unge?
- Hvilke kompetencer er der i forhold til at indkøbe, kategorisere og udvikle materialesamlinger?
- Hvilke roller ser de hinanden spille i et samarbejde, og hvordan kan de bedst supplere hinanden?

Manglende kontinuitet i tiltag og tilskud til tiltag

Flere har haft rigtig gode samarbejder med folkebiblioteket, men oplever store udfordringer, når tiltagene er enkeltstående eller afhængige af enkeltpersoner og særtilskud, som stopper efter noget tid. For lærerne ligger der et større arbejde i at planlægge forløb for klasserne på årsbasis. Et velfungerende samarbejde kræver derfor kontinuitet og tilgængelighed. Det skal være nemt at finde de tiltag og de personer på folkebiblioteket, der gør det muligt at samarbejde om aktuelle litteraturtiltag.

Jeg tænker, tradition er en vigtigt ting at få samlet op på, fordi vi oplever det her med, at vi som skole, kører det samme i nogle år, der er rigtig fantastisk, og så går der måske et år eller to, så har vi en 3. klasse igen, så er det tilbud der ikke længere, fordi det var et projekt, eller det var Søren, der stod med det eller... (...) Altså der har vi brug for, at nogle af de ting, vi laver fremadrettet, jamen, det er et tilbud, der ligger i mellemtrinnet og tilbud, der ligger i udskolingen, og det er nogle, man kan gå til, og man kan udvikle på løbende. I stedet for så er der et færdigt koncept, og så er det der ikke to år senere. Det er i hvert fald svært, for os i vores verden.

PLC-medarbejderen her efterlyser på den ene side, at bibliotekerne i højere grad forsøger at tænke i kontinuitet, når det handler om tilbud til skolerne.

At man i samarbejde finder nogle faste og velfungerende tiltag, som gentager sig, og som ikke er personbårne, men systembårne, så de ikke forsvinder, for eksempel fordi den, der har ansvaret, ikke er ansat længere. På den anden side er det tydeligt, at en vedvarende strategi omkring samarbejde er afhængig af økonomi og ledelsesmæssig opbakning. Denne forudsætning er en udfordring for både biblioteker og skoler, fordi det ofte er kortsigtede puljer, der ligger til grund for gode litteraturtiltag:

Skolen gav timer til mig, det er der ikke længere, og så var der en læsepulje på et tidspunkt, vi kunne søge ved Kulturministeriet (...), hvor jeg lavede en avislæserklub i skoletiden, og så lavede vi et frilæsningstilbud efter skoletid i et samarbejde, folkebibliotekaren og mig. Men den pulje kan man heller ikke søge mere (...) Det er jo min kæphest, at traditioner er det, der virker, fordi så er det kun halvt benarbejde at løbe i gang, men vores samfund er indrettet sådan, at man altid skal finde på noget nyt og opfinde den dybe tallerken mange gange, så derfor er det nogle gange en lidt hård branche at være i.

Fælles for udtalelserne er, at gode samarbejder og berigende litteraturformidling til eleverne afhænger at faste og velorganiserede traditioner og tydelige strategier for, hvordan man skal gribe det an.

Mulige diskussionspunker:

- Hvad er de største hindringer for kontinuerlige tiltag?
- Hvad kan institutionerne gøre hver især for at sikre mere kontinuerlige tiltag?
- Hvad kræver det af prioritering fra ledelsen begge steder?
- Er der forskel på forudsætninger for at planlægge og prioritere kontinuerlige tiltag, og hvordan kan man tage højde for det i et samarbejde?

Samarbejdet set fra folkebibliotekernes perspektiv

Folkebibliotekarerne gav også mange gode eksempler på deres samarbejde med PLC. Kendskabet til de enkelte elever og den didaktiske og pædagogiske indsigt blev af flere PLC-medarbejdere fremhævet som særlig vigtigt i forhold til litteraturformidling på skolen. Hos folkebibliotekarerne er det lidt anderledes tilgange til litteratur og læsning, der ofte bliver fremhævet som eksempler på bibliotekets bidrag til et samarbejde om litteraturformidling.

Biblioteket som et alternativt mødested og litteraturrum

Flere fortæller, at det for dem ikke altid handler om, at børnene skal læse og låne bøger som det første. Der kan lige så vel være fokus på, at børnene får en positiv oplevelse med biblioteket, hvor de selv kan være aktive, og hvor fællesskabet er i centrum. På ét bibliotek havde man arrangeret en bogklub for de 9-12-årige, hvor udgangspunktet var to ting: For det første skulle det ikke handle om, at de skulle sidde og snakke om en bog, de havde læst.

For det andet skulle de voksne ikke bestemme, hvad de læste. Pointen er, at man samles om at læse det, man har lyst til på tværs af niveau og læsetekniske færdigheder og kundskaber. Det primære bliver i stedet at lave nogle aktiviteter, der knytter an til de bøger, børnene har læst:

Det kan være, at man skal bygge en scene fra sin yndlingsbog. Det kan være noget med, at de skal tegne noget, vi trykker på en t-shirt fra en bog, de har læst. Så vi har sådan et leje, hvor vi har mellem 25 og 30 tilmeldte, og det kan vi, fordi det har den der lidt løsere form, hvor vi ikke behøver at sidde sådan ved det samme bord og hyggesnakke og høre, hvad hinanden siger, men det er aktivitetsstyret.

En anden fortæller om, hvordan hun har arrangeret readathons, hvor børnene mødes og læser sammen i 12 timer. Her oplever hun, at det er fællesskabet og det at kunne dele læseoplevelserne med hinanden, der er det vigtigste:

Her er det den der identitet og det fællesskab, der er omkring det, som bare er det allervigtigste, nogle møder op uden at kende nogen, og så bliver de alle sammen medlemmer af den samme Snapchat-gruppe, hvor de bare kan nørde det her. Det er virkelig de der fællesskaber, der er så vigtige at værne om, og jeg oplever i vores bogklubber, at mit engagement i, hvad for nogle bøger vi læser, er fuldstændig ligegyldigt.

Begge de nævnte tiltag er mulige at arrangere i samarbejde med skolen, men det kan også være tilbud, som PLC-medarbejderen eller skolen formidler videre til eleverne.

Et andet bud på en alternativ tilgang til læsning er, når bibliotekaren møder børnene på deres præmisser og samtidig undlader at italesætte noget litteratur som mere rigtigt eller bedre end andet:

Altså, det ender jo tit med, at de finder ud af, at jeg er lidt fjollet, så tager det ligesom det største af presset væk, og så finder de ud af, at der er en bibliotekar, der arbejder med bøger hver eneste dag, og der er bøger, som jeg ikke kan lide, og som jeg siger, den her, det er simpelthen så dårlig en bog (...) De finder ud af, at det faktisk er okay, at de kan komme til mig og simpelthen sige, okay, jeg har faktisk det her, jeg godt kunne tænke mig at læse. Og der så ikke er nogen, der siger, ej, men det er du for gammel til, eller vil du ikke hellere læse noget andet. Vi har planer om at lave en læseklub for bøger, vi hader. Den glæder jeg mig rigtig, rigtig meget til, det tror jeg kunne blive meget sjovt. Simpelthen tvinge andre mennesker til at læse bøger, man ikke kan lide. Fantastisk!

Mulige diskussionspunkter:

- Skal biblioteket være et alternativt læserum, som adskiller sig fra skolens?
- Skal biblioteket i højere grad tilbyde supplerende tiltag, der ligger i forlængelse af skolens arbejde?
- Hvilke muligheder og udfordringer er der ved at se biblioteket som alternativt litteratur- og læserum?

Et godt kendskab til hinanden

Flere bibliotekarer italesætter vigtigheden af den gode dialog og fastlagte møder, som kan være med til at sikre, at samarbejdet giver mening i forhold til skolernes planlægning af årshjul og opgaver i det hele taget. Af og til er et samarbejde netop mislykkedes, fordi skolens planlægning af aktiviteter ligger meget tidligt på året, og bibliotekerne derfor var for sent ude med deres tilbud.

Hvis bibliotekerne har godt kendskab til skolens øvrige planer og aktiviteter, kan de også byde ind på andre måder end med formidling af børne- og ungdomslitteratur. En bibliotekar fortæller her om, hvordan en god dialog med afsæt i skolernes prøveformer hos dem endte i nye samarbejdsformer:

Vi har netop haft sådan et møde for udskolingslærerne på en af skolerne, hvor to af mine voksen-kollegaer anbefalede nye noveller og nye digte, som de kunne opgive til eksamen. Det ligger jo inde i voksenafdelingen og i virkeligheden ikke en del af vores skole-samarbejds-arbejdsgruppe-ting. Men, der er jo et kryds inden i det der. Det er jo også noget med, at vi som bibliotek tænker anderledes og har en forståelse for, hvad er det overhovedet, I har brug for. Og det var netop, fordi vi har et godt samarbejde med PLC-medarbejderen, der så siger, kunne I noget med det der, så siger jeg, ja, ja, jeg har nogen herovre.

Mulige diskussionspunkter:

- Hvordan sikrer man bedst muligt et godt kendskab til hinandens behov, ressourcer og kalendere?
- Hvad skal der konkret til, for at man I god tid får koordineret og indgået aftaler med hinanden?
- Er der faglige ressourcer på skolerne, som bibliotekerne med fordel kan tage med i deres planlægning af formidling til børn og unge?
- Er der biblioteksfaglig viden, som endnu ikke er opdaget, men som kan supplere og udbygge opgaver, skolen har?

Integrerede biblioteker

Integrerede biblioteker, også kendt som kombi-biblioteker, er nogle steder opstået som del af en spareøvelse. Andre steder har man integreret biblioteksfunktionerne med vægt på en bevidst strategi om et forbedret samarbejde mellem skole- og folkebibliotek. Uanset hvilken model eller begrundelse, der er tale om, har den fælles lokalitet flere fordele, hvis man udnytter potentialet. Man kan blandt andet styrke kendskabet til hinanden ved at benytte biblioteket som et fælles samlingssted. Det gælder både som tilbud for elever og lærere:

Altså jeg kunne godt tænke mig, at klasserne kommer og arbejder mere ovre hos os, så de ikke kun kommer for at låne bøger, men simpelthen var i vores rum og brugte det til særlige lektioner. Det kan jo også gøre, at man lige ser en bog, der faktisk kunne være lidt interessant, når nu alligevel vi sidder her og arbejder.

Nedenfor sætter en bibliotekar ord på, hvordan hun måske kan få lærerne i tale omkring litteratur til de ældste elever, hvis hun kan få dem til at holde flere af deres møder på biblioteket. Både deres egne og dem, der er beregnet til at informere om bibliotekets tilbud og et udvidet samarbejde:

Når de kommer op i overbygningen, så skal vi nok til at opdrage lidt på de der lærere, så det bliver lidt en udfordring her, tænker jeg. Vi kunne godt tænke os at samle lærerne ovre på biblioteket, så de alle sammen kom derover til et eller andet møde. Altså jeg har på et tidspunkt været ovre hos dansklærerne og præsentere, da de havde møde. Men jeg tænker næste gang dansklærerne har møde, så kan de komme over på biblioteket og holde det hos os. Så kunne man lige tage lidt fat i dem.

På ét integreret bibliotek var en af styrkerne, at de, med det nære samarbejde, kunne tilbyde både lixtal og samtidig lave kategorier og indkøbe bøger, der ramte eleverne interessemæssigt:

Vi har 27.000 kategorier, fordi så kan man finde det, der er til en. Hvis man nu for eksempel mest er til fodboldbøger og gaming, så har vi lavet en, der hedder "Sport og gaming", så kan de gå lige hen til den hylde. Så almindelig børnelitteratur har jeg ikke så meget af, fordi det er blevet delt op i alle de her kategorier. Men jeg synes, det er godt at kunne vise børnene det her. Og vi er også meget med lix nu, det har vi skrevet på (...). Altså så man virkelig kan se, hvor kan jeg gå hen, hvis jeg har fået at vide, at jeg læser på et bestemt niveau.

Mulige diskussionspunkter

- Er der muligheder for at udnytte de fælles lokationer, der ikke har været i fokus?
- Er der uudnyttede muligheder for at samtænke indkøb, udlån og opstilling/kategorisering af materialer?

At se hinanden som ressourcer – ikke som konkurrenter

Flere gange undervejs i vores interviews italesættes en problematik, der handler om, hvad der sker, når de to faggrupper kommer til at se hinanden som konkurrenter og i forlængelse af det har svært ved at anerkende hinandens fagligheder. En bibliotekar fortæller om et vellykket samarbejde, hvor initiativet fra skolen gjorde samarbejdet mere ligeværdigt. En engageret PLC-medarbejder kontaktede bibliotekaren, fordi skolen skulle fejre 20-års fødselsdag for Katrine Marie Guldagers fiktive person Frøken Ignora. Fortællingerne handler om følelser og relationer og om at kunne handle og udtrykke sig aktivt på trods. Bibliotekaren fik på dagen til opgave at fortælle en lille historie, hvor eleverne skulle forestille sig, at velkendte børnebogsfigurer kom til Frøken Ignoras fødselsdagsfest. Eleverne havde selv arbejdet kreativt med universet og udstillet deres produkter på biblioteket. Herudover holdt bibliotekaren book talks for de store elever med fokus på stærke børn, der handler selvstændigt:

Men det var i hvert fald bare sådan et rigtig godt eksempel på, synes jeg, initiativ, der kommer fra skolen, og at kreativiteten egentlig også ligger hos dem og deres ideer, hvor vi så også, hjælper med at fodre det og samarbejder om at gøre det til en sjov oplevelse.

Bibliotekaren fortæller, at det indimellem er svært, hvis bibliotekerne kommer med tilbud uden at have været i dialog med skolerne om det. I dette projekt var der derimod en gensidig respekt for hinandens fagligheder:

Det er også derfor jeg blev så glad, når der kom et initiativ den anden vej, fordi så har vi samarbejde på lige fod, og så er det ikke sådan os, der kommer og siger, nu skal vi det her, nu skal vi det her. At der også er noget gejst derude.

En anden bibliotekar understreger PLC-medarbejderens vigtige funktion som brobygger til lærerne og udtrykker samtidig et lignende ønske om at være gode til at anerkende hinandens fagligheder:

De kender jo eleverne rigtig godt (...) og de er vores indgang til lærerne, så de kender lærernes skemaer. Man kan spørge, hvis jeg vil lave det her forløb, hvornår tænker du, jeg skal lægge det på året, og så er der nogle ting, som de ikke har tid til. For eksempel at følge med i den nyeste litteratur, så kommer de op og spørger os, hvad laver børnene, hvad låner de børn, der godt kan lide at læse? Så det er det der med at se hinandens styrker og ikke ses som konkurrenter, for vi skal heller ikke lave det samme. Altså vi skal jo supplere hinanden på en eller anden måde.

Et konkret bud på, hvordan dette kunne lykkes, får hos én bibliotekar en helt særlig form. Hun drømmer om, at biblioteket i højere grad kan stille faciliteter til rådighed, som er så fleksible, at lærerne selv kan benytte og tilpasse dem til de aktuelle elever og klasser. Det er også et bud på en løsning i forhold til, hvordan pædagogik og didaktik bliver omsat i biblioteksrummet:

Sådan en drøm har jeg for biblioteket, at folkeskolerne kan bruge det til at understøtte deres arbejde med litteratur og bøger og læsning, at de kan komme ind og være der, og de kan gå på opdagelse, uden at vi har et tilbud. For det er noget af det, som er sådan rigtig irriterende, ved den måde vi samarbejder på lige nu. Det er de der tilbudsting, jeg kunne virkelig godt tænke mig noget mere flydende samarbejde. For eksempel så har vi en H.C. Andersen-udstilling, og så kommer de selv og bruger den, vi har måske lavet et lille forløb til læreren på forhånd, og så er de ligesom klædt på til at bruge både udstillingen, men også til gå ind og finde bøger, der er relevante for eleverne bagefter. Sådan en eller anden form for litterært makerspace. Det synes jeg kunne være lækkert.

Mulige diskussionspunkter

- Hvordan ønsker de konkrete parter, at arbejdsgangen for et samarbejde skal forløbe? Hvem skal tage initiativ?
- Kan formidlingen på biblioteket tænkes mere fleksibelt, så tilbud og udstillinger kan tilgås mere frit og med mulighed for tilpasning til de enkelte klasser?
- Hvordan kan biblioteker og skoler bedst muligt udveksle viden om fagligt relevante emner samt elevernes evner og interesser?

Besparelser og nedprioritering af børns læsning er et svært udgangspunkt!

Som hos PLC-medarbejderne afhænger omfanget og kvaliteten af samarbejdet med skolerne af, hvordan de respektive kommuner, skole- og biblioteksledelser prioriterer litteraturformidling til børn. Gruppen er enige om, at tid og økonomi er de primære udfordringer for et godt samarbejde med skolernes PLC. Det handler om manglende prioritering fra både kommunernes og de lokale skoleledelsers side.

En bibliotekar fra en stor kommune forklarer, at der er skåret meget på kommunens skolebiblioteker. Samtidig er der ikke er noget organiseret samarbejde med PLC'erne, og aktiviteter med skolerne afhænger af kontakt til enkelte lærere:

Jeg har ikke noget samarbejde med PLC (...) Altså jeg har meget nær kontakt med cirka fire skoler. Så er der andre, der også kommer ind, men der er kun én af de skoler, der rent faktisk har et aktivt skolebibliotek. De andre har ikke noget. En af dem har endda fået nedlagt deres bogsamling, som de er ved at oparbejde igen. Så jeg ville ikke vide, hvem jeg skulle snakke med om det, hvis jeg skulle lave et samarbejde der.

En anden fra en mindre by oplever også store besparelser på skolens biblioteker:

(...) jeg har ikke så meget samarbejdet med PLC. Der er et skolebibliotek, der måske skulle have været nedlagt for 30 år siden eller sådan noget i den stil, fordi det er nogenlunde der, de nyeste bøger, de er fra. Jeg er blevet inviteret til at se (...), hvordan skolebiblioteket ser ud, og det er... Uha, altså det er lige før, at man har den der oplevelse af at gå ned i et gammelt magasin og bliver ramt af den der tunge luft, og altså nu er jeg jo så arbejdsskadet, jeg synes, det er en god lugt, men jeg tænker ikke, at de unge mennesker synes, det er så spændende.

Én bibliotekar fortæller om et samarbejde, de havde med en skole, men hvor manglende prioritering fra skoleledelsens side gjorde det udfordrende at gennemføre, fordi der ikke var mulighed for, at eleverne kunne komme på besøg på biblioteket:

For det første må de ikke være i morgentrafikken, men de må faktisk heller ikke bruge nogen penge på at tage en bus. Så det afhænger også af skolelederens villighed til, at de må. Så da de så skulle ind til det her foredrag nogle uger senere, så var de gået fire kilometer der om morgenen for at nå frem gennem regnen. Så det kræver virkelig også bare sådan en villighed derudefra, og så er det jo meget afhængigt af, hvad for en lærer man har, og hvor vigtigt man synes, det er.

I en stor kommune er området stærkt underprioriteret. Det gør det strukturerede samarbejde med skolerne svært at realisere. Besparelser og underprioritering betyder, at der foregår en kamp mellem forvaltninger:

Hos os er der helt klart den der forvaltningsting. På den ene side mener skoleforvaltningen: Jamen vi skal jo ikke til lige pludselig at være dem, der laver folkebibliotek. Omvendt vil man heller ikke lave skolebibliotek på folkebiblioteket, for det er der slet ikke ressourcer til.

Så de har ad flere omgange prøvet at trække midler ud af hinanden. Og så bliver det sådan noget med, at der er en kamp inde bagved, hvor vi ikke får lov til at lave noget struktureret (...), for det bliver sådan en: "hvem skal så betale for det"-agtig ting, lige med det samme. Så det kommer ikke til at ske.

En bibliotekar oplever, at det ofte er skoleledelsen, der spænder ben for det gode samarbejde mellem PLC og folkebibliotek. Hun beskriver, hvordan besparelser på skolerne fører til, at bibliotekerne skal løfte opgaven med litteraturformidling alene:

Jamen, som nummer et har jeg taget skoleledelsens prioritering (...) Så det er ude på skolerne, at det er nemt at spare. Jamen, hvis vi skal bruge en lærer nede i 3. klasse, altså så tager vi den, der er i PLC, og så må det andet vente, og det er nok også qua, at de, skolelederne, jo så ved, jamen, de har hele tiden folkebiblioteket i baghånden, så tager biblioteket sig af det. Det kan selvfølgelig også være en frustration nogle gange for os, altså fordi vi kan jo heller ikke alt. Vi har også kun den tid, vi har.

En anden beskriver, hvordan det kan være vanskeligt for skoler i udkantsområder at få udbytte af folkebiblioteket:

Vi har jo nogle rigtig underprioriterede PLC'er i vores kommune, og der er stor forskel på, hvad eleverne bliver tilbudt på skolerne. Og hvis man ligger ude i tredje roerække og har et skolebibliotek, der ikke er særlig godt, så er der langt ind til en større by, hvor vi så har vores biblioteker, som vi kan tilbyde.

En problematik kan også være, at det er svært at dække alle skoler og elevers behov, hvis man er en stor kommune med mange skoler og kun få bibliotekarer til at løse opgaven:

Hvis vi har et tilbud til folkeskolerne, så er der 40 klasser på hvert trin, og vi er måske tre mennesker altså som kan... Og det er jo også, fordi skolerne er meget forskellige, altså hvad kommer børnene med? Hvad er de vant til fra deres eget skolebibliotek? Altså der er nogle skolebiblioteker, de går på BogForum og køber bøger med deres elever. Og så er der andre, der ikke engang kommer en gang om ugen, så de kommer jo meget forskellige. Vi har ikke nok medarbejdere til at tage imod klasserne (...) Og det gør jo også, at vi har færre tilbud til folkeskolerne, fordi altså vi kan ikke rumme 25 forskellige tilbud. Det bliver meget.

Citaterne understreger, at problematikken omkring manglende økonomi og prioritering af området gør sig gældende uanset, om der er tale om store centrale kommuner eller små landkommuner med langt til biblioteket.

Mulige diskussionspunkter

- Hvordan kan bibliotekerne støtte og supplere, hvis skoler og PLC'er har begrænsede ressourcer?
- Hvordan kan skoler og biblioteker sammen tage højde for begrænset personale i forbindelse med besøg på folkebiblioteket?
- Hvordan kan både skole- og biblioteksledelse medvirke til, at der bliver skabt en realistisk sammenhæng mellem, hvad man vil (mål), og hvad der er ressourcer til (økonomi)?

Tiden brugt på læsning i fritiden har ikke ændret sig fra 2017 til 2021.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Når kommunikation er vanskelig

En anden central problemstilling handler om, at bibliotekerne oplever, at det er svært at komme igennem til skolerne med tilbud og forslag til samarbejde. De er bevidste om, at PLC'erne er pressede i tid, og vil gerne i dialog om, hvordan de bedst muligt kan støtte og supplere. Vi spurgte, om der var noget, de gerne ville have, vi spurgte PLC-medarbejderne om:

Ja, altså hvordan ville de synes, at den oplagte kommunikation ville være (...) Ja, helt praktisk kommunikation i forhold til at vide, hvor de er, når vi skal i kontakt med dem (...) Især når der bliver lagt så mange ressourcer i at lave ting til PLC og skoler, og det bare drukner og forsvinder et eller andet sted hen, og ingen har set den invitation overhovedet.

Hvordan tænker de, de kan bruge os bedst? (...) Det er jo det første, jeg spurgte dem, da jeg kom ud og besøgte dem. Hvad vil I have os til, altså hvad har I brug for, i forhold til de ressourcer I har, og vi kan byde ind med.

Den manglende tid og kommunikation fra skolens side gør det svært at skabe et godt grundlag for samarbejde, hvor tilbud og behov er afstemte med lærerne og skolerne:

Jeg synes, vi tilbyder en del, og vi har også været rundt og give det fysisk til lærerne på lærerværelserne, fordi vi tænkte, nu skal vi virkelig ud med det her, fordi det der med en mail, det gik ikke så godt. Så prøvede vi på et tidspunkt, fordi jeg har bil, så jeg kan jo køre forbi forskellige skoler, så man tog ud og afleverede de her. Det havde vi heller ikke en kæmpe succes med.

Vi havde et forfattermøde med Josefine Ottesen. Og da jeg kom derud (...) Så finder jeg ud af, at der faktisk ikke var nogen på hele skolen, der var klar over, at der skulle være foredrag med Josefine Ottesen. Så det gik word to mouth ud, så lige pludselig var der rigtig mange tilmeldte igen, men de havde ikke fået det at vide, til trods for vi havde sendt dem tre mails til skolesekretær og til hvem, der nu ellers var, og vi havde faktisk dagen i forvejen sendt ud til dem, der var ansvarlige for mellemtrinnet og sagt, har I ikke nogen klasser, der vil med til det her, vi har fået afbud. Der var ikke nogen, der havde det fået at vide.

Den gode kommunikation

Andre steder i landet har PLC-medarbejderne anderledes muligheder for at være opmærksomme på bibliotekernes tilbud. Ved et videndelingsprojekt for PLC-medarbejdere i en kommune, havde en folkebibliotekar inviteret sig selv med:

Der var nogle af dem, der egentlig ikke vidste, at jeg kom. Men da jeg så kom frem, så var der nogle PLC-medarbejdere, som havde lavet et flot dokument med vores bibliotek, og tilbud (...) og så havde de lige copypastet vores nye årsoversigt, som jeg ikke engang havde sendt ud.

Bibliotekaren går hjem med en mission om at være bedre til at anerkende kommunens læringsvejledere og understøtte deres arbejde med læseglæde.

I en anden kommune har de allerede et udvidet eksemplarisk samarbejde mellem PLC-medarbejderne og biblioteket. Det er organiseret på en måde, som sikrer en løbende dialog:

Vi har indkøbene, vi har kørselsordning, så er det også os, der oplærer alle PLC'erne i Cicero. Og så har vi det, der hedder et bib-netværk, hvor vi mødes seks gange om året, hvor det er er mig, og to andre fra biblioteket, og så er det simpelthen alle skolebibliotekarerne, hvor vi mødes og snakker om, hvordan går det ude ved dem, og hvad er deres behov, har de brug for noget fra os, så vi ligesom hele tiden er i kontakt.

De får allerede de her datoer ved skoleåret begyndelse, så ved de, hvor de seks møder ligger, og tit kommer de her møder måske også til at handle lidt om de frustrationer, som de her skolebibliotekarer har, fordi de er så underprioriterede derude. Altså de er så skåret, og de føler jo næsten kun, de kan nå at sætte bøger på plads (...) Men så har de jo os, som de hele tiden kan kalde ind til den der formidling, som skal være derude, så derfor prioriterer de det faktisk.

Mulige diskussionspunkter

- Hvad skal der til, for at den gode kommunikations lykkes?
- Hvilke udfordringer oplever I?
- Hvad skal der til for at sikre den fortløbende dialog og kommunikation?
- Hvordan kan institutionerne sammen og hver for sig forbedre kommunikationen?

I 5. klasse er 54 % hyppige læsere, mens det er 32 % i 8. klasse.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Case 1:

Vi har en fælles opgave!

Denne casebeskrivelse bygger på et interview d. 22. august 2023 med biblioteksleder Winnie Foldager Glad og bibliotekar Marianne Wismar Mühring fra Nyborg kommune.

Samarbejde om drift og møder på alle niveauer

I Nyborg kommune er der et tværgående samarbejde mellem biblioteket og skolerne, som bygger på et driftsmæssigt fundament. Winnie beskriver, at biblioteket og PLC har et stort driftsmæssigt korthus med én fælles materialesamling, og at deres driftsmæssige samarbejde er ret unikt. Nyborg Bibliotek står nemlig for indkøb af alle materialer. De indkøber både taskebøger, bøger til den pædagogiske materialesamling og biblioteksbøger til skolerne. Når det gælder taskebøger og pædagogisk materialesamling sender skolerne en bestilling, som biblioteket er indkøber på. I forhold til biblioteksbøger er Nyborg Bibliotek i dialog med de enkelte PLC'er om særlige ønsker, som de forsøger at tage højde for. Derudover varetager biblioteket kørsel mellem bibliotek og skoler samt supporterer bibliotekssystemet på skolernes PLC'er. Udlevering af lånerkort, opdatering af lånergrupper og hjemkaldelser varetages ligeledes af Nyborg Bibliotek.

Det er faktisk det, der er hele afsættet for, at vores udvikling fungerer godt. En stor del af begrundelsen for, at det faktisk kan lade sig gøre, er fordi, vi er så driftsmæssige afhængige af hinanden.

Bibliotekarerne og PLC-medarbejderne er også en del af hinandens mødevirksomhed; PLC-medarbejderne deltager i bibliotekets personalemøder og bibliotekarerne deltager i skolernes biblioteksnetværk. Bibliotekarerne og PLC-medarbejderne oplever deres samarbejde som godt sammentømret og betragter hinanden som ligeværdige kolleger. Marianne fortæller, at den fælles mødevirksomhed gør, at kommunikationen forløber nemt, og at oplevelsen er, at der ikke er så langt mellem skolerne og bibliotekerne.

Det, der gør, det her også bliver levedygtigt, er, at vi møder hinandens verdener, og at vi deltager i hinandens møder. Det er i hvert fald også styrken ved det her. Det er derfor, det også fungerer med vores samarbejde.

Marianne fortæller, at hun hver anden måned har møde med PLC-koordinatoren, hvor de videndeler: *Er der nogle blinde vinkler? Er der noget, der sker i jeres verden, som vi kunne tage ved lære af? Er der noget, der sker i vores verden?* Marianne fremhæver, at hun tror, at det er væsentligt for samarbejdet, at man sætter tiden af til det.

Tiltag med fokus på skole og fritid

Der er et team Børn og unge, som arbejder med indhold til målgruppen (materialevalg, formidling, arrangementer, læring, skolekatalog, daginstitutionskatalog mv.)

Faste tilbud

Børn:

- Skolestartsarrangement (Lix. Let og højtlæsning for forældre)
- Fødselsdag for alle toårige børn
- Børneteater
- Læseklubber for børn i 4. – 6. klasse.
- Readathon
- Juleskoven med højtlæsning
- Vejledning og højtlæsning for alle skoleklasser

Unge:

- Skrivekonkurrence, Ordet er dit
- Skriveværkssted
- Poetry Slam

Som biblioteksleder mødes Winnie med skolelederne, hvor fokus er på, hvordan de forskellige fagligheder supplerer hinanden. Winnie fortæller, at skolen har en særlig god forståelse af faglighed i forhold til læsekompetence, hvor bibliotekerne i højere grad har fokus på læselyst.

Vi tænker i højere grad på læselyst, og vi kommer og snakker om læsemiljøer og om følelsen og psykologien omkring det at læse.

Ifølge Winnie har bibliotekerne og PLC-medarbejderne rigtig meget brug for hinanden.

Vi har en fælles opgave, og det er jo også derfor, det giver god mening med samarbejdet. På et tidligere tidspunkt har det været mere biblioteket, der bejlede til skolen end omvendt. Men nu er det, vi har et ligeværdigt samarbejde: Vi har egentlig en fælles opgave.

Et symbol på et samlet fokus på læsning

"Læsningen er løs" er et projekt, hvor en fælles fiktiv rammefortælling blev omdrejningspunktet for et samarbejde. Med projektet ønskede man at øge læselysten og fremme læseforståelsen hos kommunens børn – blandt andet gennem samarbejde mellem skolerne og biblioteket.

Projektet var centreret omkring læsegøjen, en farverig tøjdyrspapegøje, som alle 1. klasses elever i Nyborg fik i gave. Rammefortællinger var, at læsegøjerne kom fra Kina til Nyborg for at lære at læse, og det skulle eleverne hjælpe med. De lånte blandt andet bøger sammen med deres læsegøje, og de læste højt for den. Erfaringen er, at ansvaret for læsegøjen og det at skulle lære den at læse, har været både motiverende og øget elevernes læselyst.

Der var aktiviteter både i skolen og på folkebiblioteket med læsegøjen som omdrejningspunkt. Det lykkedes at forankre ideen kommunalt, fordi den indeholdt en enkelt ramme med en genkendelig historie, som alle lærere kunne tappe ind i og bruge som rammefortælling for aktiviteter, de selv kunne bestemme omfanget og indholdet af. Udviklingen af ideen er sket i et samarbejde mellem PLC'erne og bibliotekerne. Marianne udtaler: *Lærerne har jo ikke på noget tidspunkt ligesom følt, at det er noget, som de har fået trukket ned over hovedet. . . Det er noget, vi har gjort i et samarbejde.*

Læsegøjen var en vigtig årsag til, at Nyborg vandt prisen for Årets Læseinitiativ i 2018, som uddeles af Landsforeningen for Læsepædagoger. Nu er tiden kommet til en ny rammefortælling med andre aktiviteter, men afsættet i et fælles koncept fastholdes som en grundidé. Det unikke ved læseindsatsen var netop samarbejdet mellem biblioteket og kommunens folkeskoler, hvor institutionernes fagligheder supplerede hinanden, og stadig danner grundlag for fælles traditioner med faste rutiner og aftaler. Det betyder blandt andet, at Winnie Foldager som biblioteksleder kommer jævnligt på skolerne, og omvendt at PLC-medarbejderne fra de integrerede biblioteker kommer til folkebibliotekernes personalemøder. Skoleledere og biblioteksledere har alle årene haft et tæt samarbejde, og derudover har det styrket samarbejdet, at skole- og kulturchefen indtil for nylig var én og samme person:

Winnie udtaler: *Det er et mangeårigt samarbejde, som er blevet helt naturligt, og som jo bare er sådan, vi gør!*

Fire gode råd til et godt samarbejde fra Nyborg:

- Skab et netværk, hvor I mødes regelmæssigt eller har en regelmæssig kontakt med hinanden, så I mødes i nogle kontinuerlige mødefora, hvor man hele tiden har en løbende status.
- Synliggør, og tydeliggør jeres snakke om et fælles mål; det er ikke så afgørende, hvad I kommer med, og hvor I ansat henne, hvis I er på vej mod et fælles mål.
- Sørg for, at I ved konkrete projekter har en rammefortælling, der holder.
- Samarbejdsrammen skal være nedskrevet, så begge parter i samarbejdet er enige om indhold, retning og formål med samarbejdet.

De fleste elever foretrækker papirbøger.
39 % af 5.-8.-klasseeleverne læser papirbøger flere gange om ugen.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Case 2:

Kombi-bibliotek og fælles PLC-koordinator

Denne case er skrevet på baggrund af et interview med PLC-medarbejder Charlotte Osterhammel den 7. september 2023.

Charlotte Osterhammel er koordinerende PLC-medarbejder på Tåsingeskolen, som er fordelt på tre matrikler. Hun er lærer med hovedfag i dansk og idræt og blev desuden uddannet som læringsvejleder i 2009 fra professionshøjskolen UCL. Siden 2017 har hun været ansat på fuld tid som PLC-vejleder på Tåsingeskolen.

Organisering af PLC på Tåsingeskolen

- På Tåsingeskolen er der 865 elever fordelt på tre matrikler: 120 elever på Afdeling Lundby (0.-6. kl.), cirka det samme i Center-afdelingen, mens resten er på Afdeling Sundhøj (0.-9. kl.).
- På PLC Sundhøj er der tre vejledere på fuldtid; en læringsvejleder og to it-vejledere. Derudover har de en seniorjobber og en elev fra 9. kl., som kommer fire timer om ugen som bogopsætter. Som PLC-medarbejder på Sundhøj har Charlotte Osterhammel 16 udlånstimer om ugen.
- Afdeling Lundby er et kombi-bibliotek. Det er åbent fra klokken 6 til 22 hver dag, og man kan komme ind med sit sundhedskort, også i skoletiden. Her er der PLC-udlån seks timer, en gang om ugen.
- Som tovholder og koordinator har Chalotte Osterhammel tre faste møder om året med folkebiblioteket. Derudover er der et årligt møde for skolelederne med folkebiblioteket, hvor hun også deltager.
- PLC-teamet på Tåsingeskolen har et fællesmøde med skoleledelsen fire gange om året.
- Sammen med en konsulent fra Svendborg Kommune administrerer Charlotte Osterhammel skolernes udlåns- og indkøbssystem Cicero.

Én samlende person giver god kommunikation og fælles forståelse

Som læringsvejleder på Tåsingeskolens afdelinger er det Charlotte, der tager sig af alt, der har med biblioteksdelen at gøre: Udlån, inspiration, oplæg, indkøb af materialer og materialeindkøb af læringsmaterialer til undervisning. Derudover er hun også fælles kontakt til samarbejdspartnere udenfor skolen som folkebibliotek, teater, symfoniorkester, CFU, Cicero m.fl. Som en del af skolens vejlederteam holder hun også fælles oplæg og kurser, ligesom hun vejleder og sparrer med kollegaer og ledelse alle tre steder.

Som gennemgående person er Charlotte med til at sikre, at informationer mellem skoler og folkebibliotek bliver formidlet til alle tre afdelinger. Hun er ikke i tvivl om, at den tætte kontakt styrker samarbejdet mellem lærerne, PLC-medarbejderne og folkebibliotekarerne:

Jamen, det vigtige er, at vi kommunikerer ordentligt sammen, og vi hjælper hinanden. Jeg er heldig, fordi jeg har et kombi-bibliotek. Det betyder, at vi mødes fast de her fire gange om året, hvor både skolernes PLC-medarbejdere og folkebiblioteket får snakket alt muligt igennem.

For eksempel giver de faste møder mulighed for, at folkebiblioteket kan få fortalt grundigt om deres tilbud til skolerne. På den måde undgår de, at informationerne kommer til at ligge på et lærerværelse, hvor der ikke nogen, der får set materialerne fra biblioteket. Møderne er altså én vej til god kommunikation, men det betyder også meget, at Charlotte har timer til at sørge for, at relevante informationer kommer ud til de rigtige personer:

Mange andre steder har de ikke ret mange timer på PLC'erne. Så ryger informationerne op til skolens sekretær, og så er det måske ikke altid, de lige ved, hvem informationerne skal gives til. Der har jeg sådan en fælles blog til lærerne, hvor jeg sørger for at lægge alt ud, der kommer fra folkebibliotekerne og CFU.

Biblioteksansatte med indblik i skolen

Tåsingeskolen samarbejder også med det store folkebibliotek inde i Svendborg. Her har de ansat en bibliotekar, som er tidligere lærer og læsevejleder, og som blandt andet har valgt at opstille en del af bibliotekets bøger efter læseniveau. På Tåsingeskolen arbejder man med LUS (Læseudviklingsskema), som er et redskab, der kan hjælpe med at afdække børns læseniveauer. På skolebiblioteker er det normalt, at man opstiller bøgerne efter lix- eller let-tal, som markerer sværhedsgraden af bøgerne. Men på både Svendborg Bibliotek og på kombi-biblioteket i Lundby har man også valgt at sætte bøger op efter let-tal. Det betyder, at det er nemt af finde og genkende kategorierne for både elever og lærere, uanset om de kommer på skolebiblioteket, kombi-biblioteket eller folkebiblioteket.

Det har været superfedt, at vi kunne tale det samme sprog om bøgerne. Inden da var der ligesom to systemer. På den her måde har vi fået ensrettet det nu, og det er en kæmpe fordel, når vi arbejder med afkodning og læseindlæringen.

Det tætte samarbejde og de jævnlige møder på tværs af PLC'er og folkebibliotek gør i det hele taget, at folkebibliotekarerne understøtter undervisningen og læsningen på flere måder. De mødes blandt andet på tværs af skoler og folkebiblioteker og snakker om, hvordan de hver især kan planlægge og pakke noget til hinanden i emneugen på skolerne. Charlotte mener, samarbejdets styrke netop er, at de to fagligheder kan supplere hinanden:

Det er jo ikke sådan, at skolerne bare skal komme og aflevere børnene på folkebiblioteket, og så kan de tage over. Det er lærerne, der har den pædagogiske og didaktiske indsigt, og her får de så mulighed for at møde en, der har en anden faglig viden hos bibliotekaren, og det er det, man skal benytte sig af. Det skal være co-teaching og ikke bare en bibliotekar, der står og underholder.

Charlotte taler her for, at man indimellem går ind og underviser sammen, lærere og bibliotekarer. Det er lærerne, der kender eleverne, og bibliotekarerne har så en særskilt viden om bestemt litteratur, kildekritik eller digitale medier. Hun oplever, det har den fordel, at det, der er foregået på biblioteket, ikke er løsrevet fra, hvad der skal ske på klassen bagefter. Ved at samarbejde om forløbene bliver der skabt en sammenhæng.

En anden fordel ved at samarbejde med folkebiblioteket er netop, at de har mange flere titler end på de to lokale skolebiblioteker, og de har et helt andet råderum, fordi de har en anden økonomi. Derudover har de en større viden om nyere børne- og ungdomslitteratur og flere med speciale i forskellige genrer, og det styrker læselysten:

Der var en af mine elever, der sagde: "Ej jeg fandt lige den bibliotekar, der passede til mig!" Hun var lige ramlet ind i Alex, som er lige så nørdet med fantasy og grafiske bøger, som hende selv. Så det der med, at man lige kan finde den bibliotekar, der passer. Det kan altså noget!

Hvis man har dialogen med lærerne om, hvor børnene ligger rent læsemæssigt, kan man gå ind og støtte som bibliotekar ved at finde den rette bog. Det gælder på skolernes biblioteker, men Charlotte oplever det også på folkebiblioteket, hvor de er gode til at ramme elevernes niveau, hvis lærerne giver dem de rigtige redskaber.

Læseklub med fordele

Tåsingeskolen samarbejder med Svendborg Bibliotek om en læseklub. For at være med i klubben, skal man være begyndt i 4. klasse, og bogklubben arrangerer forskellige aktiviteter for klubbens medlemmer. Det kan være Book-tasting, hvor et bord er dækket op med forskellige bøger, man skal "smage" på. Det kan være 12-ordsdigte, hvor eleverne skriver læseranbefalinger udformet som digte på få ord.

Eller "bogskabe", der bliver lavet som foldebøger bag transparent glas eller bogkasser, hvor man selv må bestemme, hvad man vil putte i fra et litterært univers.
Det er tiltag, som flere kender til og arbejder med, men her fungerer folkebiblioteket som særlig sparringspartner og formidler af litteratur til klubbens medlemmer. Det gør de for eksempel, når de pakker og præsenterer forskellig ny børne- og ungdomslitteratur for klubbens medlemmer, eller de introducerer til biblioteket og dets muligheder. Læseklubben kan også få god adgang til arrangementer, der foregår på Svendborg Bibliotek.

Det skete blandt andet i forbindelse med CREATE Festival, som er Svendborg Biblioteks særlige tegneseriefestival. Her fik læseklubben særskilt billetter til et arrangement med den japansk/amerikanske tegneserieskaber Kazu Kibuishi, som blandt andet har tegnet og skrevet serien Amulet. Klubbens medlemmer fik med billetterne mulighed for at møde og få en autograf af en international kendt tegneserieskaber.

Drømmen om kombi-bibliotek som et nyt forsamlingshus!

Hvis Charlotte skal sige noget, hun drømmer om for fremtidens samarbejde, er det, at man i højere grad tænker kombi-biblioteket som et fælles samlingssted. At skolen bliver lidt ligesom det gammeldags forsamlingshus, hvor man kan samles på tværs af generationer. De er i gang med at opbygge et makerspace, som er en form for kreativt værksted, hvor man kan dele viden og skabe ting sammen ved at kombinere moderne teknologi med traditionelt håndværk. Det kunne være et af de områder, hvor samarbejdet med folkebiblioteket bliver udvidet:

Det skulle netop ikke kun være vores skole- og kombi-bibliotek. Det skulle også være noget, vi brugte som voksne, for så ville det have en fælles værdi, hvor vi var sammen om at passe på stedet. Og det tror jeg også kunne styrke læselysten. For nogle gange bliver det en barriere, at læsningen foregår i den der skolekontekst.

Tre gode råd til et godt samarbejde fra Tåsingeskolen:

- Man skal have tid til at sætte sig ned og lave noget sammen. Og der skal være en forberedelse og en hensigt med mødet, inden man kommer på besøg hos hinanden.
- Der skal være styr på kommunikationen. Det er vigtigt, at det er klart, hvem, der kommunikerer hvad til hvem, og hvor det foregår. Klare retningslinjer for det er afgørende.
- Man skal værdsætte, at man kan noget forskelligt og bruge hinandens styrker.

Humor er den mest populære genre på tværs af køn og alder.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Case 3:

Vi samarbejder om et reelt behov!

Denne casebeskrivelse er udarbejdet på baggrund af interview med Julie Husum-Jacobsen og Cilla Westergaard d. 15. august 2023. Julie Husum er børnebibliotekar på Rødovre Bibliotek og tovholder for skoletilbud. Hun har været projektleder på udviklingsprojektet UNG:LITT. Cilla Westergaard er skolekoordinator på Hvidovre Bibliotek og har været deltager i samme projekt.

Kort om projektet

- Udviklingsprojektet UNG:LITT undersøgte, hvordan litteraturen kan åbnes for de unge ved at kombinere læsning med de unges interesser gennem en aktiv og involverende tilgang.
- 15 udskolingsklasser deltog.
- Udviklingsprojektet UNG:LITT forløb i årene 2021 og 2022.
- UNG:LITT fandt sted i Rødovre Kommune og Hvidovre Kommune og UNG:LITT var støttet af Slots- og Kulturstyrelsen.

Vi anerkender hinandens roller, kompetencer og indgange til de unge

Metodisk tog udviklingsprojektet afsæt i Design Thinking, der som grundtanke sætter brugeren først. For at kunne tage udgangspunkt i de deltagende unge, interviewede bibliotekarerne dem med henblik på at afdække deres interesser. Netop det at bruge Design Thinking, når man udvikler til børn og unge, indkredser Julie som den vigtigste læring fra projektet:

Det, at vi var ude og snakke med alle elever på forhånd, det gjorde, at vi havde et andet take på, hvad det var, vi overhovedet skulle lave.

Både bibliotekerne og skolerne oplever en stor udfordring og et stort behov for at handle i forhold til unge og litteratur. Der eksisterer ifølge Cilla et reelt behov for en samlet indsats og en anderledes tilgang til at styrke de unges læsning af litteratur:

Der har været en meget skarp fagfaglighed omkring læsning i skolen, og der kom vi og tilbød noget helt andet... Det har i hvert fald været stor inspiration til, at det kan gribes anderledes an.

Det nye var, at projektet tog afsæt i eleverne, deres liv og interesser og ikke biblioteket og bøger. På den måde kunne bibliotekarerne bedre spore sig ind på, hvilken litteratur, der kunne være noget for dem, og hvad de selv kunne tilbyde af litteratur til de unge.

Julie fortæller, at det, som har været rigtig godt ved projektet, har været, at det rettede sig mod de unge og mod litteraturen, men samtidig også arbejdede med lærerne:

Vi går faktisk ind og løfter et behov, og vi er med til at styrke deres faglighed på området. Vi arbejdede med de unge, men vi arbejdede samtidig med lærerne, så de blev inspireret til at arbejde på en anden måde.

Kendetegnende for samarbejdet med skolerne var lærernes åbenhed og engagement overfor det, som bibliotekerne kom med. Cilla beskriver det som en blanding af drive, åbenhed og et aktuelt behov:

Vi kom med et meget stærkt drive, det var de helt åbne overfor og meget begejstrede. Der var en af lærerne, der sagde, det her er en brændende platform, jeg er så glad for det her tilbud fra jer. Så de så vores tilbud som nærmest noget, de havde siddet og ventet på.

Det at have været sammen om et fælles projekt bærer efterfølgende også frugt og har betydning for det videre samarbejde:

Lærerne har været nogle virkelig gode samarbejdspartnere, nogen er gået meget ind i det, og det er af stor værdi efter projektet at have en relation til dem.

Udvidede samarbejdsflader – ikke bare noget man kan, men vi gør!

Udviklingsprojektet UNG:LITT havde som udgangspunkt ikke tænkt samarbejdet med PLC-vejlederne ind, men Cilla og Julie erfarede undervejs og efter projektet, at PLC kunne have en forankrende rolle og være bindeled mellem skolens virkelighed og folkebiblioteket. Julie peger på, at PLC-medarbejderen har mulighed for at trække i nogle tråde og komme med viden om lærerne, eleverne og skolehverdagen:

PLC-medarbejderen er et rigtig vigtigt knudepunkt, som har viden fra faggruppemøder, og som også kan se, hvor løsningen er henne.

PLC kan således være en god vej ind til lærerne, da det forankrer samarbejdet i nøglepersoner, som biblioteket med fordel kan have hyppig kontakt med.

For at imødekomme, at samarbejdet ikke kun går fra bibliotek til PLC'erne og skolerne, handler det om at åbne paletten i forhold til, hvad det er, bibliotekerne og skolerne kan samarbejde om. Et samarbejde kan også dreje sig om at mødes omkring andet end litteratur – for eksempel et samarbejde om trivsel. Julie fortæller, at de den kommende tid har et forløb med ordblinde børn med fokus på empowerment, hvor eleverne skal skabe et gyserløb sammen med en forfatter og spiludvikler.

Sådan et trivselsforløb har ikke fokus på læsning men på fortællingen og glæden ved at skabe fortællinger sammen. Eksemplet viser, at et samarbejde med biblioteket kan give adgang til flere og anderledes måder at arbejde med historier på.

For at opbygge og forankre et samarbejde mellem skolerne og folkebibliotekerne peger Cilla og Julie begge på, at det organisatoriske spiller en stor rolle. Fastlagte årlige møder kan i højere grad sikre et samarbejde, som kunne "dreje sig om mere end at man bare lige fortæller, hvilke tilbud der er, men reelt udviklingsarbejde". Centralt er det, at udvikling er på dagsordenen. Der skal være en fælles forståelse af, at man mødes for at udvikle noget. Julie uddyber, at det kunne være rigtig spændende, at det blev løftet politisk, så det ikke bare blev noget, man kan, men noget skole- og folkebibliotek gør sammen. Der er stor vejvilje og interesse fra lærerne:

De bliver så begejstrede, og så drukner det i deres travle hverdag. Så nu har vi aftalt, at vi i hvert fald sørger for at holde bedre fast i dem, når de viser interesse for noget.

Organisation og tilbud

Ressourcer:

- På Hvidovre Bibliotek er der otte ansatte på børneområdet.
- På Rødovre Bibliotek er der syv ansatte på børneområdet.

Faste møder:

- Hvidovre Bibliotek: Årlig workshop for PLC, som biblioteket faciliterer og planlægger indholdet af.
- Fire netværksmøder, hvor biblioteket kort fortæller om aktuelle tilbud til skolerne.
- Rødovre Bibliotek: Deltager på seks netværksmøder for alle kommunens PLC'er.

Faste tilbud:

- Begge biblioteker har faste tilbud som retter sig til henholdsvis indskoling, mellemtrin og udskoling.

Vi står tilbage med noget, som vi kan udbrede

Efter projektperioden har resultaterne været så konkrete, at de har kunnet bruges landsdækkende. Det har åbnet op for et bredere samarbejde med PLC-vejlederne:

Projektet lever i bedste velgående, og der er stor interesse for de metoder, som projektet har udviklet. Vi står tilbage med noget, som vi kan udbrede.

Julie betoner betydningen af umiddelbar brugbarhed:

Jeg tror også, det er derfor, at det er lykkedes, fordi det har været sådan, her er det, print det og brug det. Vi har formået at kondensere det og gøre det så brugbart, så det kan anvendes i skolebibliotekarens egen virkelighed.

I tillæg til dette, peger Julie også på, at der er brug for understøttelse og nytænkning af samarbejdet mellem biblioteker og PLC/skolerne:

At vi kan arbejde med biblioteksrummet på en anden måde, hvor vi åbner døren og tilbyder rammen om noget, som lærerne selv kan benytte og tilpasse deres egen kontekst.

Tre gode råd til et godt samarbejde fra Rødovre og Hvidovre

- At være åbne i mødet i forhold til også at tro på samskabelse i projektet, så de to virkeligheder har mulighed for at mødes.
- Afklaring ret tidligt i forløbet i forhold til, hvordan er det vi samarbejder, og hvordan er det, vi styrker hinanden.
- Faste møder i kalenderen – og et fælles fokus på udvikling.

Flertallet af 5.-8.-klasseelever kan godt lide at læse om noget, der taler til fantasien, (73 %).

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Case 4:

Vi skal se hinanden som ressourcer, ikke konkurrenter!

Denne case er skrevet på baggrund af et interview med PLC-medarbejder Rikke Graff Brink den 28. august 2023

Rikke Graff Brink har arbejdet som PLC-medarbejder i ti år og har aldrig haft betegnelsen skolebibliotekar. Hun blev ansat som PLC-medarbejder med fokus på projekter, skolen kan have gavn af. De kalder det heller ikke skolebibliotek på Munkevængets Skole i Kolding, hvor hun er ansat. Det skyldes, at de lægger vægt på, at arbejdet der skal ses med afsæt i alle de fag og fagligheder, som PLC repræsenterer. Rikke Graff Brink er udover PLC-medarbejder ansat som dansklærer på skolen.

Vi har altid kunderne – de har mulighederne

Fra begyndelsen af sin ansættelse oplevede Rikke Graff Brink at have et godt samarbejde med folkebiblioteket. De havde årlige møder, hvor de lavpraktisk startede med at dele, hvilke oplevelser de hver især havde med børn og unges læsning:

Ret hurtigt, så tror jeg, at den der tankegang med at være bange for, om folkebibliotekerne overtager vores job, den kom vi væk fra. I stedet så prøvede vi sammen at definere, jamen hvad er det vi kan, og hvad er det I kan?

Det, folkebiblioteket især søgte hos skolerne, var elever, og det kunne skolen levere:

Vi har altid kunderne, eleverne er der, og vi kan sige, nu tager vi dem ned på folkebiblioteket, hvor folkebiblioteket mere kæmper, for de har dem ikke helt automatisk. Så det er en kæmpe ting, vi kunne stille til rådighed.

Til gengæld kunne bibliotekerne stille et meget større udvalg af bøger til rådighed end skolebibliotekerne, og de kunne også tilbyde bedre rum for fordybelse, fordi folkebibliotekerne har nogle andre faciliteter.

Organiseringen af PLC på Munkevængets skole

- Munkevængets skole er en folkeskole, der ligger i Kolding og har omkring 500 elever.
- Skolens PLC har i alt 11 vejledere tilknyttet, herunder it-vejleder, læsevejledere, naturfagsvejleder, fremmedsprogsvejleder, matematikvejledere, dansk som andetsprogsvejleder, teknologiforståelsesvejleder og læringsvejleder. Ingen af vejlederne er fuldtidsvejledere, da skolen prioriterer, at vejlederne indgår i "almindelig" undervisning.
- PLC-teamet mødes fast fire gange om året med ledelsen på skolen. Derudover mødes PLC-koordinatoren månedligt med ledelsen på skolen og månedligt i et kommunalt PLC-netværk.
- PLC-teamet har faste netværksmøder med folkebiblioteket to gange om året med fokus på samarbejde og supplering i initiativer.

Et samarbejde om Læsepatruljer

En idé, der tog form i samarbejde med folkebiblioteket, var, om man kunne overføre entusiasmen fra gode og glade læsere til andre elever, som ikke læser. Sammen med folkebiblioteket søgte skolen derfor penge hos Slots- og Kulturstyrelsen til at udføre et projekt, hvor udvalgte elever skulle fungere som læsepatruljer, der inspirerede andre til at læse. I den proces havde folkebiblioteket flere centrale roller. Rikke Graff Brink nævner folkebibliotekets netværk, som har en helt anden karakter end skolens. For eksempel havde de kontakt til en skuespiller, som kom og instruerede eleverne i gode måder at formidle på, men hun fremhæver også bibliotekets evne til projektstyring:

Projektstyring er de altså hammerdygtige til, hvor vi nogle gange bliver helt overvældede af, hvor mange ressourcer, projektstyring kræver, og det KAN de bare! Det er de virkelig dygtige til.

Gennem en masse fællesmøder fik de etableret læsepatruljer på flere skoler i Kolding Kommune. Her leverede skolerne eleverne, og biblioteket stod for at klæde dem på til rollen som læsepatrulje. De fik viden om blandt andet oplæsning og performance, og gennem folkebiblioteket havde de også hele tiden adgang til de nyeste bøger. Erfaringen var, at de bøger, der blev formidlet af læsepatruljen, blev revet væk fra hylderne. Det samme gjaldt bøgerne af de forfattere, som læsepatruljerne havde været med til at sætte fokus på.

Læsepatruljer

Udvalgte elever fra 5.-7. klasse, som var glade for at læse, mødtes mindst en time om ugen i den understøttende undervisning.

Læsepatruljens opgaver:

- Udvælge bøger til skolens materialesamling
- Lave booktalks ude i klasserne
- Læse billedbøger højt for indskolingsklasser
- Holde oplæg til skolens litterære morgensamling

Eleverne fik også et andet ejerskab til skolens bibliotek, hvor de blandt andet var med til at lave udstillinger ud fra bøger, de havde valgt.

Eleverne skulle være de gode forbilleder og vi ved jo godt: Børn vil hellere have noget fra børn end fra mig som lærer. Det var ligesom det, vi tog udgangspunkt i. Det kan noget med gode forbilleder, som ikke bare er de voksne.

Til gengæld fik eleverne i læsepatruljen hele dage på folkebiblioteket, hvor de fik forskellige kurser i litteraturformidling, og de var også centrale som medarrangører og interviewere, når folkebiblioteket havde arrangeret forfatterbesøg for yngre skoleelever i kommunen.

Udbytte og styrker ved samarbejde

Projektet viste sig at være en gevinst for både skolerne og folkebiblioteket. Folkebiblioteket fik kontakt til unge fyrtårne inden for læsning, som gennem projektet fik et særligt forhold til både biblioteket og bibliotekarerne. Eleverne blev en slags ambassadører, fordi de ofte kom efter skoletid og havde venner med, der fik kendskab til biblioteket. For skolen blev projektet en anledning til at vise, hvad biblioteket kan tilbyde. Rikke Graff Bring fremhæver flere fordele:

Det handler om den store samling og det miljø, de kan tilbyde, og de ved jo meget mere om de bøger. Det kan godt være, jeg følger med, med de er jo meget vildere i forhold til viden om bøgerne, og hvordan man kan formidle dem.

Det er generelt kendetegnende for samarbejdet, at begge parter respekterer hinandens fagligheder og er åbne for, hvordan man kan udnytte hinandens ressourcer. Samtidig er det blandt andet båret af, at der er aftalt faste netværksmøder en gang om året, og at der er faste aftaler om, at 4. klasserne kommer og bliver introduceret til biblioteket. Selvom der har været udskiftning i personale i begge lejre, er der gennem årene opbygget en kultur for samarbejde, som hviler på en forståelse af, at de kan noget med hinanden.

Meget få børn og unge kommer på folkebiblioteket for at læse lektier eller hænge ud med venner.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Kolding Folkebibliotek er enormt åbne for, hvad vi kommer med, og de ved jo vi sidder med børnene hele tiden. Vi har dem i hverdagen, og de kan så tilbyde noget helt andet. De har været enormt lydhøre over for, hvad vi har brug for. Så styrken har også været den måde, man kigger på det på. Fremfor den der frygt med at folkebiblioteket overtager vores opgaver, for vi kan altså to forskellige ting.

Et eksempel på, hvordan der kan videndeles, er, når det kan blive lidt uoverskueligt for eleverne at finde bøger på biblioteket. Her kan lærernes erfaringer med børnene bidrage til en bedre oplevelse på folkebiblioteket. Derfor har de snakket meget om, at antallet af bøger, man fortæller om, skal være begrænset. Det samme skal tidsrummet, det foregår i, og der skal også gerne være både dialog og aktiviteter, så børnene selv er involverede i stedet for at være passive lyttere. Netop disse pointer er gode eksempler på, hvordan man skaber resultater sammen ved at bringe to forskellige fagligheder i spil og dele erfaringer med hinanden.

Projekt læselyst og læserum – børnene i centrum!

Et andet vellykket samarbejde mellem skoler og folkebiblioteket i Kolding Kommune er Projekt læserum og læselyst. Her blev børnenes input det bærende element for et samarbejdede mellem skoler, folkebiblioteker, kunstnere, forskere og designere om at udvikle 10 prototyper på inspirerende læserum. Fordi børn, kunstnere og designere fik lov at være eksperterne, gav det både bibliotekarer og lærere helt nye og mere legende greb til litteraturformidling: For eksempel endte de fleste læserum med at have en form for fællesskab som et omdrejningspunkt:

Børnene siger: "Det er fint nok jeg skal læse, men kan jeg få min makker med?" De sagde nærmest alle sammen, at de gerne ville gøre det sammen med nogen. Det er fint nok at læse alene, derhjemme, men når det er aktiviteter i skolen, så vil de gerne have et fællesskab omkring det. I skolen kommer vi nok til at kigge meget individuelt på læsning, men de kan faktisk rigtig godt lide de her fællesaktiviteter omkring det.

Eksemplerne fra Kolding bærer præg af, at der er opbakning fra både biblioteksledelsen og skoleledelsens side. Promovering og omtale af de forskellige fælles projekter gør også, at opbakningen vokser fra skoleledelsens side.

Læselyst og læserum

Titel: Projekt Læselyst og Læserum (2021-2023)

Formål: At udvikle inspirerende og alternative læserum med afsæt i børns tanker om læsning

Samarbejdspartnere: Pædagogisk Center Kolding, Designskolen Kolding, Syddansk Universitet, Sjølund-Hejls Skole, Bramdrup Skole, Dalby Skole, Munkevængets Skole, Fynslund Skole og Børnehus, Christiansfeld Skole og Koldingbibliotekerne.

Følgebiblioteker: Vejle Bibliotekerne og Københavns Biblioteker. Projektet er støttet af Slots- og Kulturstyrelsen

Få anbefalinger til læserum og læs mere på: https://www.laesesporet.dk/laeselyst-og-laeserum

Fire gode råde til et godt samarbejde fra Kolding:

- Sig Ja! Hav en intention om at ville noget med hinanden!
- Lad være med at være bange for hinanden, men kig på, hvad I hver især kan byde ind med. Ofte har PLC mere fokus på læring, og folkebiblioteket på oplevelse. Kan der laves en god kombination? Hold fast i, at I stræber mod det samme. I er ikke hinandens konkurrenter.
- Lær din folkebibliotekar at kende! Få sat nogle møder i kalenderen. Og prioritér dem!
- Se på alle de ressourcer og muligheder, I kan dele, herunder folkebibliotekets mulighed for at tilbyde anderledes og/eller større læsemiljøer, evne til projektstyring og det at arrangere forfatterbesøg og kulturoplevelser. Skolerne har til gengæld børnene og kender deres behov og ønsker.

64 % af eleverne i 5. klasse nyder at læse.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Glæde ved læsning og litteratur

Et godt og gensidigt berigende samarbejde mellem skoler og folkebiblioteker om glæde ved læsning og litteratur forudsætter en fælles forståelse af samarbejdets mål og midler. Hvad forstår vi ved læsning og litteratur? Hvorfor er det vigtigt at læse og stifte bekendtskab med litteratur? Hvad driver børn og unges læsning? Og hvordan skaber vi et konstruktivt samarbejde om at fremme glæde ved læsning og litteratur? Disse spørgsmål vil i dette kapitel blive besvaret med afsæt i international forskning og en model for læsningens drivkræfter udviklet af Thomas Illum Hansen i 2023 i tæt samarbejde med centralbibliotekerne.[xliii]

Et udvidet sprog om læsning og læseglæde

Internationale undersøgelser har gennem de seneste årtier præget synet på arbejdet med læsning i Danmark. På den ene side har de internationale PISA-undersøgelser påvirket synet på læsning i skolerne, også kendt som PISA-chokket fra 2001. Man har således i stigende grad lagt vægt på læsning som en færdighed, man skal træne, og som et nyttigt redskab, der har afgørende betydning i alle fag, men også uden for skolen og i det videre liv. I skolen er derfor særlig vægt på, at eleverne både skal lære at læse og læse for at lære. På den anden side har internationale PIRLS-undersøgelser og danske læselystundersøgelser sat fokus på behovet for at fremme børn og unges glæde ved at læse. Fælles for de nordiske lande er, at elevernes læseglæde ikke blot scorer lavt sammenlignet med andre lande, den er også faldende. Det har affødt en lang række tiltag og kampagner, der har til hensigt at fremme børn og unges lyst til at læse. På folkebibliotekerne prioriterer man derfor, at børn og unge både skal opleve kvaliteterne ved at læse og læse for at opleve.

Udfordringen er, at den skærpede politiske opmærksomhed og den dobbelte påvirkning skaber et krydspres og en risiko for instrumentelle løsninger med et ensidigt fokus på enten det lyst- eller det nyttebetonede. Det har skærpet behovet for at nuancere de aktuelle udfordringer og det sprog, vi anvender om læsning og læseglæde, så samarbejdet mellem skoler og folkebiblioteker ikke bliver fanget i en dilemmafyldt modsætning mellem forsøg på at fremme henholdsvis målstyret læsning for at lære i skolen og lyststyret læsning for at opleve i fritiden.

Modellen for læsningens drivkræfter tilbyder et alternativ til den simple modstilling af lyst og pligt. Den bygger på omfattende international forskning og er samtidig konkret og tilbyder et udvidet sprog om glæden ved læsning og litteratur, der henvender sig til praksis. De seks centrale begreber i modellen gøres således tilgængelige og præsenteres nedenfor ved hjælp af en ildmetafor, der bruges til at fremstille læseprocessen som en forbrændingsproces. Læsning er som en kemisk reaktion i overført forstand.

Under de rette omstændigheder forløber den som udvikling af lys og varme, idet et stof (læsestoffet) bliver omsat og omdannet til et andet stof i kraft af læserens tanke og forestillingsevne, men det afhænger af flere forhold, herunder læseprocessens brændsel, brændbarhed, antænding og selvantænding samt underlag og tilførsel af ilt fra atmosfæren:

- **Det brede læsebegreb** modsvarer det udvidede tekstbegreb i skolen og en bred forståelse af læsestof som forskelligartet og mere eller mindre *tændbart brændsel*, der omfatter skrevet og talt sprog i samspil med lyd, billeder, grafik, ikoner, symboler, diagrammer og gestikulation.

- **Læselyst** er som en *gnist*, der fænger umiddelbart i nuet og har en impulsiv og sanselig karakter, idet man bliver grebet og glemmer sig selv og sin omverden.

- **Læsemotivation** bygger på en *grund*, der ofte består af flere rationelle motiver, som at man gerne vil vide noget, kunne noget, bestemme noget eller belønnes og anerkendes af andre.

- **Læseglæde** er som en mere varig flamme, fordi læselyst og læsemotivation over tid kan bidrage til en mere varig glæde ved læsning i sig selv som en værdifuld aktivitet, både som lystbetonet tilstand og nyttebetonet middel.

- **Litteraturengagement** kommer til udtryk som *gejst*, da det næres og tilføres livgivende ilt i kulturelle sammenhænge, hvor åndsliv, fællesskab og sociale handlinger blæser liv i læsningen og får dens ild til at flamme op.

- **Litteraturinteresse** er som en *glød*, der er vedholdende, selvstændig og selvantændelig, fordi man tillægger litteratur en vedvarende værdi i sig selv som genstand for fordybelse.

- **Læsekultur** betegner miljøets betydning for læsning som forbrænding af et læsestof, der afgiver varme og energi i nærmiljøet, men som også påvirkes af værdier, handlinger, holdninger og antagelser i omgivelserne.

Det udvidede sprog gør det tydeligt, at glæden ved sprog og litteratur er påvirket af forskellige typer af drivkræfter, men også af valg af tekster og af værdier og holdninger til læsning, der kommer til udtryk i den kulturelle kontekst. Det er vigtigt at have blik for både gnist, grund, gejst og glød, hvis vi vil fænge børn og unge og skabe et gunstigt miljø, hvor de udvikler en mere varig og alsidig glæde, der omfatter litteratur som kulturel genstand og læsning som aktivitet med værdi i sig selv, der både åbner for individuel fordybelse og fællesskabende oplevelser og som udgør en nyttig kulturteknik, der udvider læserens horisont og handlemuligheder. Derfor vil vi først præsentere de fire centrale drivkræfter og dernæst introducere den samlede model som en samarbejdsmodel.

Læselyst

Læselyst er et individorienteret begreb om drivkræfter, der har en subjektiv, følelsesmæssig og lystbetonet karakter. De opleves som indre, impulsiv og sanselig trang og opfyldelse af behov, der i høj grad varierer med tid, sted og omgivelser. Læsere beskriver blandt andet deres læselyst som nydelse, stimulering, opslugthed, rekreation, nysgerrighed og følelsesmæssig tuning.[xliv] Lysten til at læse kan være drevet af et begær efter plottet, indlevelse i personer og situationer, spændingsfyldt handling og den terapeutiske forløsning ved at få sat ord og form på eksistensens konfliktstof og smertepunkter.[xlv]

Identifikation, genkendelighed og glæde ved serielle udgivelser kan give lysten en vis varighed, men den er afhængig af det serielle materiale som tændsats og brændstof, eksempelvis i form af spændingsfyldte plotstrukturer og genkendelige karakterer, man kan spejle sig i. Læselyst er en flygtig størrelse, der er sårbar over for forhindringer i form af distraktion og vanskeligheder ved at finde ro, læse flydende og koncentrere sig, fordi den følelsesmæssige involvering er afgørende.

Typiske tiltag til fremme af læselyst:

- Book talks, hvor voksne rollemodeller formidler inspirerende litteratur og sætter ord på deres personlige oplevelser med læsning og læselyst.
- Læsepatruljer, hvor børn og unge formidler litteratur, de er grebet af, og sætter ord på deres oplevelser med læsning og læselyst.
- Fortælletimer, højtlæsning, Readathons, læsefamilier og andre koncepter fra Læsesporet.dk.
- Kampagner som Sommerbogen og Vinterbogen og aktiviteter i forbindelse med Orla-prisen.
- Udstillinger med afsæt i oplevelse af litterære universer.
- Indretning af inspirerende læsehjørner og samarbejde med SFO'er og skole- og folkebiblioteker om den fysiske indretning af et læsefremmende miljø.
- Læseteater og andre former for iscenesættelse med afsæt i læseoplevelser.
- Kreative aktiviteter med konkrete materialer (pap, papir, tegning eller 3D print), hvor læserne genskaber og omskaber litterært indhold og transformerer indtryk til udtryk.
- Tematiske præsentationer af "De bedste nye bøger", "De sjoveste bøger", "De mest uhyggelige historier", "Sæsonens nye bøger", "Hvad skal jeg læse i min sommerferie?" eller "Bibliotekarens bedste bøger".
- Legeaktiviteter og eksperimenter med fokus på sprog og litterære former, herunder rim, remser, poetry slam, spoken word, rap, poesibingo, live-tegneserietegning og morgensang som litterær performance.
- Guidet fælleslæsning med fokus på læsernes umiddelbare oplevelser.

Forskning peger på:

- At læselyst og lystlæsning er mangfoldig og tjener flere beslægtede og delvist overlappende formål, herunder nydelse (at det er sjovt, interessant og/eller spændende), flugt (at man kan trække sig tilbage eller glemme), stimulering (at man kan have en fantasi og involvere sig i karakterne i en fortælling), håndtering af kedsomhed (at man kan udfylde tiden), kontemplativ fordybelse og selvforglemmelse (at man bliver dybt opslugt og glemmer alt omkring sig selv og sin omverden), rekreation og adspredelse (at man slapper af, fordi man får tankerne afledt) samt bearbejdning og regulering af følelser (at man lærer at forholde sig til for eksempel sorg, vrede og kærlighed).[xlvi]

- At der ifølge flere internationale undersøgelser er en positiv statistisk sammenhæng mellem børn og unges læselyst og læsemotivation på den ene side og deres udvikling af læsekompetencer på den anden. Der er desuden flere studier, der dokumenterer, at der også er sammenhæng mellem lystlæsning og kognitiv udvikling over tid. Børn og unge mellem 10 og 16 år udvikler blandt andet deres ordforråd og bliver bedre til både retstavning og matematik.[xlvii]

- At børn og unges mulighed for selv at vælge litteratur er afgørende for såvel deres læselyst og læsemotivation som deres læseudvikling. De læser mere, forstår mere og er i højere grad tilbøjelige til at blive ved med at læse, når de selv er med til at vælge. Det forudsætter dog, at de har et alsidigt repertoire at vælge imellem og en let adgang til tekster i både skole og fritid, der opleves som autentiske og inspirerende, fordi de griber deres læsere i kraft af form og indhold. Desuden har en del børn og unge brug for vejledning, hjælp til at vælge tekster og strategier for tekstvalg, der er afstemt med deres behov og interesser. Ud fra et lystperspektiv er det direkte kontraproduktivt at anvende konstruerede, pædagogisk tilpassede tekster og motivere dem med henvisning til de voksnes formål med læsningen.[xlviii]

- At personlig vejledning og en synlig læsekultur med rollemodeller, rammesætning af selve læseakten, udstillinger og fysisk tilgængelig litteratur, gerne med appel til flere sanser, generelt har en positiv indvirkning på lysten til læse, men i særlig grad har betydning for børn og unge med læsevanskeligheder. Den personlige vejledning indbefatter typisk inspiration og valg af tekster, men det er også vigtigt at have blik for relationens betydning og give råd om, hvordan man kompenserer ved at anvende højtlæsning, genlæsning, gættestrategier og springe svære ord over.[xlix]

Læsemotivation

Læsemotivation er også et individorienteret begreb om drivkræfter, men de har en mere rationel grund og nyttebetonet karakter. Der er en tradition for at skelne mellem indre og ydre motivation. Den indre motivation er beslægtet med læselyst, fordi den er drevet af en lyst til at ville selv, at kunne selv og at høre til i et fællesskab med andre, men læsemotivation er typisk mere stabil, målrettet og selvreguleret end den umiddelbare lyst.

Den ydre motivation er i højere grad styret og påvirket af ydre motiver som straf, belønning og anerkendelse, der adskiller sig skarpt fra læselyst, da lysten ikke er forbundet med læsning, men det man opnår via læsning. Af samme grund er der en tendens, til at ydre motiver ofte underminerer læsernes indre motivation og demotiverer over tid. Belønner man børn og unge for at læse eller for at låne bøger på biblioteket med penge, karakterer eller pizza-kuponer, har det en negativ effekt.[l] Problemet er, at de lærer, at læsning ikke primært er forbundet med lyst og indre motivation, de selv kan styre, men derimod med pligt og ydre motivation, der er afhængig af andre i deres omgivelser.

Typiske tiltag til fremme af læsemotivation:

- Book talks, readathons og andre læsefællesskaber kan også have en motiverende funktion, hvis de er vinklet med henblik på at få læserne til at mestre en læsepraksis.
- Faglig læsning med mål, støtte og opfølgning, der giver succes- og mestringserfaringer.
- Undervisning i læseforståelsesstrategier, der giver mulighed for at ville og kunne selv.
- Læsekonkurrencer som Smart Parat Svar.
- Udstillinger, formidling og læsefremmende miljøer, der inspirerer og motiverer til koncentration, fordybelse og at blive klogere på et emne.
- Målinger og belønninger af omfang, sidetal og læsehastighed, der motiverer til præstation.
- Karakter, stjerner og andre synlige tegn på præstation.

Forskning peger på:

- At læsemotivation også er mangfoldig og tjener flere formål, herunder ønsket om at blive bedre til at læse, blive klogere, få sig et arbejde, blive rost af andre, vinde respekt, forbedre sit ordforråd, klare sig godt til eksamen og klare sig bedre end andre.[li]

- At børn og unges lyst til at læse for sjov i fritiden falder med alderen, samtidig med at deres motivation for at læse for at finde ud af ting og lære noget er stabil på tværs af klassetrin. Formålet med at læse i fritiden skifter derfor mellem 7. og 8. klassetrin, så flere læser for sjov i 4.-7. klasse, mens flere læser for at lære noget i 8. klasse.

- At der er en positiv sammenhæng mellem læsemotivation, egne valg af tekster og udvikling af læsekompetencer, men den indre motivation er afgørende. Der kan være et konstruktivt samspil med ydre motiver, for eksempel anerkendelse og konkurrence, men der skal være en balance og et samspil mellem indre og ydre motivation. Det er vigtigt, at børn og unge primært er drevet af at ville mestre en læsepraksis og deltage i en læsekultur frem for at ville præstere i forhold til eksterne mål og konkurrere med andre.[lii]

- At konkrete belønninger har en negativ indvirkning på den indre motivation, og at børn og unge, der alene læser på grund af ydre motiver – tilskyndet af karakterer, belønninger og anerkendelse – ikke læser så ofte som andre eller særligt dybt og vedholdende.[liii]

Litteraturengagement

Litteraturengagement er et handlingsorienteret begreb for drivkræfter, der kommer til udtryk som dialog, deltagelse og sociale forhandlinger af litteraturen og dens indhold. Fokus bliver hermed flyttet fra læseren selv til den sammenhæng, den indgår i, og til den værdi og betydning, man tillægger litteratur i fællesskab med andre. Litteraturengagement udvikler sig således i sociale fællesskaber, hvor man erfarer, at litteratur ikke kun er noget, man spejler sig i. Den tilbyder perspektiver på verden, der inspirerer til at tage stilling, anlægge nye perspektiver, diskutere og forhandle ens normer og forestillinger. Derfor bliver man ikke kun grebet af et personligt engagement. Man finder også gejst til at ytre sig og deltage i dialog med andre.

Det kræver et vist mod og en modenhed, men inspirerende og stimulerende læsemiljøer kan støtte og fremme det personlige engagement. Gejst betyder ånd, og det ord betoner, at den sociale sammenhæng er afgørende for at nære læsningens indre ild og få den til at flamme op i et fællesskab med andre.

Typiske tiltag til fremme af litteraturengagement:

- Litteraturfestivaler (ALBUS, Vi elsker bøger med flere), der inspirerer til en performativ læsekultur med debat, oplæsninger, book camps, læseambassadører og forfatterarrangementer.
- Læsepatruljer, hvor børn og unge formidler litteratur, de er grebet af, og lægger op til deltagelse og dialog om engagerende problemstillinger.
- Formidling af fanfiction, kulturelle influencere og book talks på sociale medier, der har en performativ karakter, fordi de sætter gang i sociale forhandlinger af for eksempel køn, identitet og litteraturens rolle.
- Litterære morgensamlinger, der bringer engagerende litteratur i spil.
- Levende litteraturmøder med børn og unge, der er støttet af Statens Kunstfond.
- Læseklubber og litteraturkredse med vægt på dialog og deltagelse.
- Skriveklubber og forfatterværksteder med vægt på kreativ skrivning som engagerende og fællesskabende aktivitet.
- Fokus på rollemodeller og børn og unges udvikling af læser- og skriveridentiteter.

Forskning peger på:

- At den sociale kontekst er afgørende for børn og unges udvikling af et dybere engagement, hvor de begynder at værdsætte kvaliteterne ved litteratur. Allerede i hjemmet er samtaler om litteratur den faktor, der hænger tydeligst sammen med udvikling af glæde ved læsning og litteratur. Voksne rollemodeller er afgørende for en engagerende læsekultur. Det gælder både derhjemme, i skole og SFO, i dagtilbud og på biblioteket, men også andre steder som for eksempel foreningslivet, hvor voksne er med til at præge børn og unges værdier. Er deres medievaner til gengæld kendetegnet ved et højt forbrug af sociale medier, vil dette forbrug være negativt forbundet med udvikling af en læsekultur, da det modsvares af, at de sjældent læser litteratur og i øvrigt har vanskeligt ved at være opmærksomme og koncentrere sig.[liv]

- At en ny performativ læse- og skrivekultur er under udvikling, hvor litteratur bliver en del af en social forhandling. De væsentligste inspirationskilder for børn og unges læsning i 2021 er film, serier og internettet. Ansigt-til-ansigt-inspiration er trængt i baggrunden, mens særligt sociale medier og streaming har en stigende indflydelse. Kulturelle influencere og populære medietekster har en stigende indflydelse på børn og unges forhold til læsning og skrivning. Flere er begyndt at iscenesætte sig selv som læsere og nogle også som enten skrivende eller anmeldere af litteratur på de sociale medier.[lv] Derfor er professionelle formidlere af litteratur også begyndt at eksperimentere med performative iscenesættelser af litteratur.[lvi]

- At dialogiske og undersøgende former for litteraturundervisning engagerer eleverne og iscenesætter dem som selvstændigt udforskende og deltagere i autentiske samtaler. Valg af litteratur spiller her afgørende rolle, da teksterne skal appellere til eleverne, men også rumme æstetisk modstand og fortolkningsåbenhed, der inviterer til fællesskabende dialog og udforskning.[lvii]

- At det er vigtigt at etablere praksisfællesskaber, der tilbyder roller og rammesætning, da børn og unges engagement er nært forbundet med deres identitetsdannelse. Som voksen rollemodel skal man derfor have blik for, at der er tale om et praksisfællesskab, hvor man skal deltage og gøre noget, der har betydning for ens forhandling af identitet, men også udvikling af identiteter som for eksempel læser, skriver og/eller deltager i en meningsfuld dialog.[lviii]

Litteraturinteresse

Litteraturinteresse er et begreb for drivkræfter, der har en inderlig, men samtidig genstandsbestemt karakter, fordi glæden ved læsning har udviklet sig til en glæde ved litteratur. Det kommer til udtryk som en vedvarende og dybdegående interesse for litteraturens kvaliteter (for eksempel at den kan være æstetisk pirrende, chokerende, fremmedartet, flertydig, indkredse stemninger og sætte ord på komplekse følelser og relationer) og virkemidler (for eksempel perspektivskifte, flerstemmighed og billedskabende sprogbrug). Litteraturinteresse bygger på læselyst, indre motivation og engagement, men har en mere selvstændig og sofistikeret form.

Derfor vil tiltag til fremme af litteraturinteresse overlappe med andre tiltag, men med en skærpet opmærksomhed over for særlige kvaliteter ved litteraturens form og indhold, hvilket stiller andre typer af krav til tekstvalget. Den interesserede læser lærer at udsætte sine umiddelbare behov og udvikler en sans for nuancer og kvaliteter, der viser sig over tid. Derfor er litteraturinteresse mindre afhængig af den konkrete situation, sanselig stimulering og lystoplevelser, men den forudsætter, at litteraturen har kvaliteter, der udfordrer, yder æstetisk modstand og udvider læserens horisont.

Typiske tiltag til fremme af litteraturinteresse:

- Litteraturfestivaler, læseklubber, guidet fælleslæsning, litteraturkredse, skriveklubber, forfatterværksteder, levende litteraturmøder og forfatterarrangementer bidrager til litterær interesseudvikling, når der er fokus på kvaliteter ved litteraturens form og indhold.

- Æstetisk pirrende udstillinger, formidlingsformater og læsemiljøer, der inspirerer og vækker interesse for litterære former og indhold.

- Iscenesættelse af æstetiske chok, fremmederfaringer og udforskning af åbne fortolkninger og problemstillinger i litteraturundervisningen.

- Individuel vejledning med afsæt i læserens litterære interessesfære og nærmeste zone for udvikling, træning af elevernes opmærksomhed og rammesætning af læseakten som dybdelæsning.

- Litterære ekskursioner med fokus på perioder, forfatterskaber, strømninger eller værker, for eksempel litterær byvandring, litterær naturvandring eller litterær udforskning af rum og steder kendt fra litteraturhistorien.

Forskning peger på:

- At børn og unge er disponeret for at udvikle interesser med afsæt i deres nysgerrighed, men det kræver, at de bliver eksponeret for interesseskabende indhold, og at man rammesætter aktiviteten, så der er tid og rum til fordybelse og udvikling af et selvstændigt og nysgerrigt udforskende forhold til indholdet.[lix]

- At det bidrager til en alsidig udvikling og selvstændiggørelse, når interesser udvikles fra at være afhængige af nogen (situation og stimulering) til i højere grad at være et personligt tilegnet forhold til noget, der varer ved over tid og på tværs af situationer og kontekster.[lx]

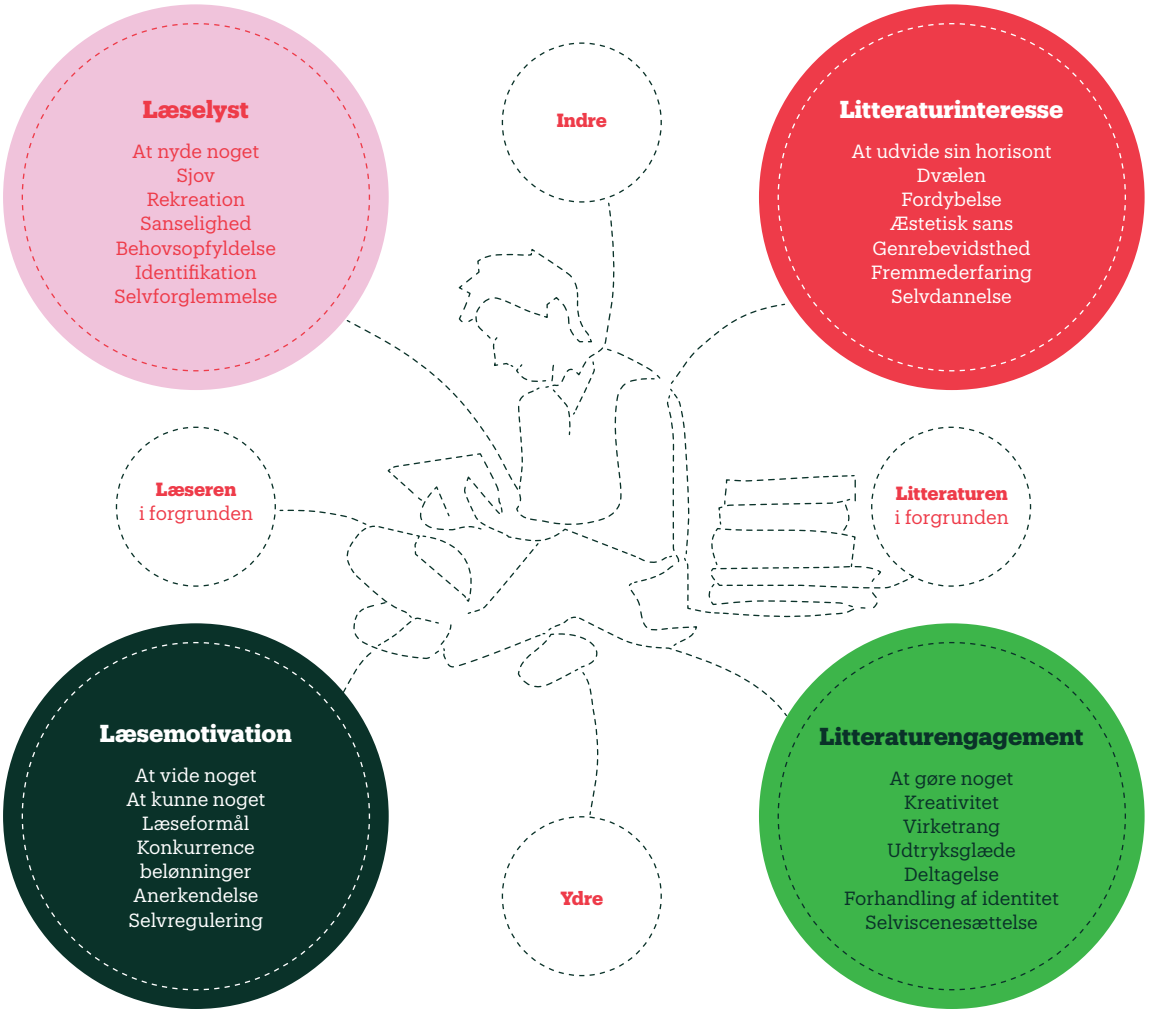
- At personlig vejledning og en synlig læsekultur med rollemodeller, udstillinger og fysisk tilgængelig litteratur også har betydning for, at børn og unge kan udvikle en mere varig og dybdegående interesse for litteratur. Den socioøkonomiske baggrund og kulturelle kapital spiller en central rolle, men det gør faktorer uden for hjemmet også. Derfor er det vigtig at skabe et læsefremmende og interesseudviklende miljø, der tillægger læsning og litteratur selvstændig værdi.

- At dialogiske og undersøgende former for litteraturundervisning, der engagerer eleverne, også rummer et potentiale for at udvikle deres litteraturinteresse gennem tekstvalg, æstetiske chok og fremmederfaringer samt en iscenesættelse af elever og elevgrupper som selvstændigt udforskende aktører og deltagere i interessefællesskaber.[lxi]

Læsningens drivkræfter – en samarbejdsmodel

Lyst, motivation, engagement og interesse er fire beslægtede begreber, der inviterer til forskellige, men nært forbundne perspektiver på læsning og litteratur. Det bliver tydeligt med den samlede model for læsningens drivkræfter. Den tilbyder et udvidet sprog, der kan være med til at inspirere og understøtte et samarbejde mellem lærere, vejledere, bibliotekarer og konsulenter om udvikling af børn og unges glæde ved læsning og litteratur.

Figur 3: En samarbejdsmodel for læsningens drivkræfter

De fire perspektiver i modellen udelukker ikke hinanden. Tværtimod vil den enkelte læser typisk være drevet af flere faktorer. Den vertikale akse illustrerer, at læsere i forskellig grad er drevet af indre behov og impulser på den ene side og ydre motiver, værdier og fællesskaber på den anden. Den horisontale akse illustrerer, at glæden ved at læse knytter sig mere eller mindre til enten læserens egne lyst, behov og motiver på den ene side eller til litteraturens kvaliteter, der tillægges æstetisk, eksistentiel og samfundsmæssig værdi på den anden side.

Forholdet mellem de fire perspektiver afspejler sig i læserens forhold til sig selv og til formålet med at læse – afhængigt af hvilke drivkræfter der er dominerende:

- **Selvforglemmelse:** Læsning drevet af umiddelbar lyst og indre drivkræfter er kendetegnet ved, at man bliver grebet af teksten, opslugt og glemmer sig selv og sine omgivelser.

- **Selvregulering:** Læsning drevet af rationelle motiver og begrundelser er kendetegnet ved en høj grad af målrettet impulskontrol, idet man regulerer sine behov og følelser ud fra formål, der stabiliserer ens læsemotivation over tid.

- **Selviscenesættelse:** Læsning drevet af deltagelse i sociale praksisser er kendetegnet ved, at man forhandler mening og identitet i fællesskab med andre, idet man iscenesætter sig selv som en engageret læser, hvor litteratur gør en forskel.

- **Selvdannelse:** Læsning drevet af litterær interesse er kendetegnet ved, at man har sans for litteraturens kvaliteter og værdsætter de perspektiver og fremmederfaringer, der er med til at forme ens selvopfattelse og udvide ens forståelseshorisont.

Modellen er en samarbejdsmodel, fordi den lægger op til en nuanceret forståelse af læsningens drivkræfter. Hensigten er at anerkende, at læsere er forskellige og hver især drevet af en unik kombination af faktorer afhængigt af deres temperament, forudsætninger og erfaringer, og også af formålet med at læse. Med henblik på samarbejde kan man sætte forskellige ting i centrum. I modellen er den enkelte læser i centrum, men man kan også sætte en gruppe af læsere, en klasse af elever, lærerens planlægning, tekstvalg, indkøb af litteratur eller samarbejdet mellem lærere, vejledere, bibliotekarer og konsulenter om at fremme læseglæde i centrum.

Den forskning, der bakker modellen op, lægger op til, at man anlægger et helhedsorienteret blik, så man samarbejder om at skabe et produktivt samspil mellem de forskellige drivkræfter. Det kræver en alsidig tilgang til materialesamling, vejledning, formidling og undervisning.

Kun 1 % af eleverne i 5.-8. klasse kommer på folkebiblioteket for at tale med bibliotekaren. Over halvdelen taler aldrig med bibliotekaren.

(Kilde: Børn og unges læsning 2021)

Noter

i Skov Fougt m.fl., 2023; Hansen, Hansen og Petterson, 2022.

ii Frausing, G. (red.), 2011.

iii Københavns Biblioteker, 2020.

iv Frausing, G. (red.), 2011.

v Biblioteksloven, 2000: § 1-2.

vi Rammeaftale. Centralbiblioteksvirksomhed 2021-2024 (2020): 3. Det strategiske grundlag, vision.

vii Rammeaftale. Centralbiblioteksvirksomhed 2021-2024 (2020): 3. Det strategiske grundlag, mission.

viii Nyt fra Danmarks Statistik, 3. juli 2019 - Nr. 257.

ix Kulturministeriet, 2022: 29.

x Nyt fra Danmarks Statistik, 24. maj 2022 - Nr. 184.

xi DST: Hvem låner biblioteksmaterialer i Danmark? Nr. 2023:4

xii Tallene stammer fra en database ved Kommunernes Forening for Pædagogiske Læringscentre, der dog ikke gør krav på at være fyldestgørende. https://www.kfplc.dk/nyheder/integrerede-biblioteker

xiii Andresen, 2023: 16-17.

xiv Styrelsen for Bibliotek og Medier, 2010: 6.

xv Jochumsen, H., Rasmussen, C. H. & Skot-Hansen, D. (2012).

xvi Igarashi, T., Koizumi, M., & Wake, N., 2022.

xvii Rammeaftale. Centralbiblioteksvirksomhed 2021-2024,2020: 3. Det strategiske grundlag, bilag 5.

xviii Læs mere om de tre parter, KL, HK Kommunal og Forbundet Kultur og Information, og deres beskrivelse af folkebibliotekernes aktuelle kompetencebehov og bud på, hvordan folkebibliotekerne kan imødekomme de muligheder, forventninger og behov, bibliotekerne møder fra borgere, forvaltning, samarbejdspartnere og øvrige interessenter: https://vpt.dk/bibliotek/biblioteker-i-bevaegelse

xix Københavns Kommune, 2019: 35.

xx Balling, 2021: 53-55.

xxi Vestergaard, 2021: 63-65.

xxii Lindberg et al., 2017; Lindberg, 2019; Lindberg et al., 2020; SOU, 2018.

xxiii BUVM, 2023: 8.

xxiv SOU, 2018; SOU, 2021; Skolinspektionen, 2018; Skolinspektionen, 2022.

xxv De politiske krav til den digitale omstilling af skolen blev fremsat som et brugerportalsinitiativ i 2013 https://digst.dk/media/12652/koncept-for-brugerportal.pdf

xxvi Christensen m.fl., 2017.

xxvii UVM, 1993: §19 stk. 2.

xxviii Hachmann, 2016; Hachmann, 2020; Hansen & Hachmann, 2011; Henkel & Nissen, 2019.

[xxix] BUVM, 2023b; VIA, 2023.

[xxx] Hansen, 2016.

[xxi] BUVM, 2023.

[xxii] Gärdén, 2017; Skolinspektionen, 2018; Lassen, 2020.

[xxiii] Fredwall & Bergan, 2023: 15.

[xxiv] SOU, 2018; SOU, 2023.

[xxxv] https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/09/regeringen-vill-andra-skollagen-sa-att-elever-ska-fa-tillgang-till-bemannade-skolbibliotek/

[xxxvi] Skolinspektionen, 2018: 6-7.

[xxxvii] Lassen, 2020: 294-302.

[xxxviii] Gärdéns, 2017: 15-23.

[xxxix] Gaver, 1958; Elley, 1994; Froese, 1997; Smith, 2001; Haycock, 2003; Lonsdale, 2003; Hay, 2005, 2006; Ofsted, 2006; Research Foundation 2008; Klinger m.fl. 2009; Gildersleeves, 2012.

[xl] Gildersleeves, 2012; Haycock, 2011.

[xli] Francis, Lance & Lietzau, 2010; Williams, Wavell & Morrison, 2013; Gärdén, 2017; Lonsdale, 2003; Huysmans m.fl., 2013; Dolatkhah, 2013; Gärdén, 2017; SOU, 2018.

[xlii] Metodisk set er der tale om et formålsbestemt udvalg, idet informanterne blev valgt ud fra en kombination af tilgængelighed og relevans vurderet ud fra undersøgelsens sigte. Da projektgruppen har et bredt netværk, var det muligt ikke alene at vælge informanter ud fra bekvemmelighed, men kvalificere udvalget ud fra et ønske om maksimal variation på en række centrale parametre som erfaring, faglighed, ressourcer og rammebetingelser. Sammenholdt med casene i forundersøgelsen har det derfor været muligt at nå en empirisk mætning, der gør det muligt at udpege typiske udfordringer og muligheder. Vi vil dog gøre opmærksom på en bias, vi forsøger at tage højde for. Informanterne er alle fagligt engagerede og optagede af at fremme læsning og litteratur. Som vores analyse af omstillingen fra skolebibliotek til PLC peger på, så er det ikke vores vurdering, at man kan forvente samme engagement på tværs af skoler og PLC'er. Derfor skal resultaterne fortolkes i det lys. Det betyder, at der kan være en særlig udfordring, der gælder skoler og PLC'er, hvor man har nedprioriteret læseglæde og litteraturformidling.

[xliii] Hansen et al. 2022; Hansen, 2023.

[xliv] Guthrie et al., 1996; Schiefele et al., 2012; Hansen et al, 2021; Lund & Skyggebjerg, 2021.

[xlv] Brooks, 1992; Hansen, 2023.

[xlvi] Greaney & Neuman, 1990; Guthrie et al., 1996; Schiefele et al., 2012; Hansen et al., 2022; Steffensen & Hansen, 2021.

[xlvii] Sullivan & Brown, 2013; Mejding, 2017; Roe, 2020; Fougt et al., 2023.

[xlviii] Gambrell, 1996; Schraw et al., 1998; Mohr, 2006; Johnston, 2010; Allington, 2011; Allington, 2012; Wilhelm & Smith, 2013; De Naeghel et al., 2016; Beers & Probst, 2017; Harvey & Ward, 2017; Kjer et al., 2018; Miller & Sharp, 2018; Scharer (red.), 2018; Gallagher & Kittle, 2018; Hauer, 2020.

[xlix] Kohn, 1993; Walczyk & Griffin-Ross, 2007; Allington, 2011; Miller & Sharp, 2018; Scharer et al. 2018; Hauer, 2020.

[l] Deci, Koestner & Ryan, 1999; Pink, 2009; Small et al., 2017.

[li] Guthrie et al., 1996; Schiefele et al., 2012; Hansen et al, 2021.

[lii] Renninger & Hidis, 2022.

[liii] Deci, Koestner & Ryan, 1999; Marinak & Gambrell, 2008; Guthrie, et al., 2012; Miller & Sharp, 2018.

[liv] Nolen, 2007; Hansen et al., 2021.

[lv] Alvermann & Heron, 2001; Alvermann, 2011; Hansen et al., 2022; Hansen, 2023.

[lvi] Irvin, 2015.

[lvii] Nolen, 2007; Sønneland, 2018; Hansen et al., 2020.

[lviii] Hickey og Zuiker, 2005; Nolen, 2007; Christensen et al., 2014.

[lix] Hauer, 2020; Hansen & Gissel, 2021.

[lx] Hidi & Renninger, 2006; Hidi & Renninger, 2020.

[lxi] Nolen, 2007; Johansen, 2015; Gourvennec, 2017; Sønneland, 2018; Sønneland, 2019; Hansen et al., 2020 Skaftun & Sønneland, 2021.

Kolofon

Børns og unges læseglæde: En forundersøgelse af arbejdet med børn og unges læseglæde og læsekultur med særligt fokus på samarbejde mellem folkebiblioteker og skolernes pædagogiske læringscentre.

Udarbejdet af Center for Anvendt Skoleforskning for Tænketanken Fremtidens Biblioteker som en del af National indsats for børn og unges læseglæde: Et styrket samarbejde mellem de pædagogiske læringscentre og folkebibliotekerne.

Indsatsen er støttet af Slots- og Kulturstyrelsens Udviklingspulje til folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre.

Forfattere:
Stine Reinholdt Hansen
Thomas Illum Hansen
Ditte Louise Kortegård har bidraget til de to cases med Nyborg, Hvidovre og Rødovre kommuner.

Koordinator: Lisbet Vestergaard
Fotograf: Joshua Tree Photography
Layout: zujorgensen.dk

Forundersøgelsen er udgivet digitalt i november 2023 på www.fremtidensbiblioteker.dk

Der er udarbejdet en litteraturliste til forundersøgelsen. Find listen på: fremtidensbiblioteker.dk/brn-og-unges-lseglde

ISBN: 978-87-970395-5-7

Erhvervsakademi og Professionshøjskole

Kultur MINISTERIET SLOTS- OG KULTURSTYRELSEN

Tænketanken Fremtidens Biblioteker

National indsats for børn og unges **læseglæde**